

Na rubu grada

Šatara, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

University of Split, Faculty of Civil Engineering, Architecture and Geodesy / Sveučilište u Splitu, Fakultet građevinarstva, arhitekture i geodezije

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:123:979268>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Repository / Repozitorij:

[FCEAG Repository - Repository of the Faculty of Civil Engineering, Architecture and Geodesy, University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FAKULTET GRAĐEVINARSTVA, ARHITEKTURE I GEODEZIJE

IVANA ŠATARA

NA RUBU GRADA

AKADEMSKA GODINA

2020. / 2021.

MENTOR - prof. art. ANTE KUZMANIĆ, dipl. ing. arh.

Sveučilište u Splitu
Fakultet građevinarstva, arhitekture i geodezije, Split

Diplomski rad

Na rubu grada

ak. god. 2020./21.

studentica

Ivana Šatara

mentor
komentorica

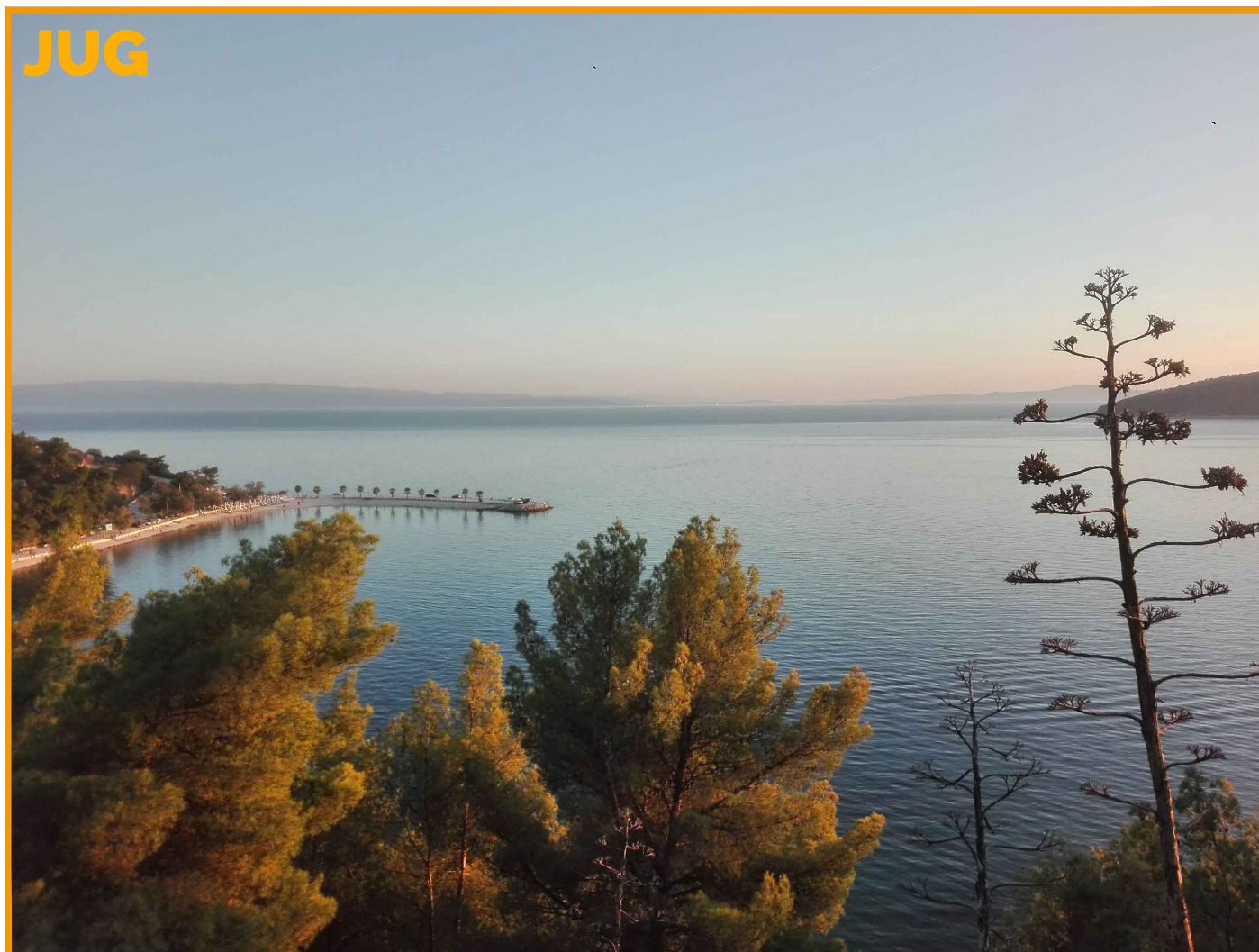
prof. art. Ante Kuzmanić
doc. dr. sc. Ana Grgić

konzultantica za konstrukciju

doc. dr. sc. Nikolina Živaljić

SADRŽAJ

01	IDENTITET	
	Identitet = ?	str 01
	Jug vs sjever	str 02
	Duh mjesta	str 03
	Zapisano u stihu	str 04
	Zapisano u materijalu	str 05
02	O LOKACIJI	
	Lokacija vs grad	str 06
	Geneza	str 07
	Geneza > posljedice	str 09
	Rub grada	str 11
	Prostor na granici	str 12
03	BARIJERE	
	Karta barijera	str 13
	Topografija	str 14
	Ograde	str 15
	Zidovi	str 16
	Infrastruktura	str 17
	Zatvorena pročelja	str 18
04	BROWNFIELD	
	Pojam	str 19
	Nastanak i klasifikacija	str 20
	Referentni primjeri	str 21
05	ZAKLJUČAK	
	Dijalog različitog	str 23
	Izvori	str 24

VS

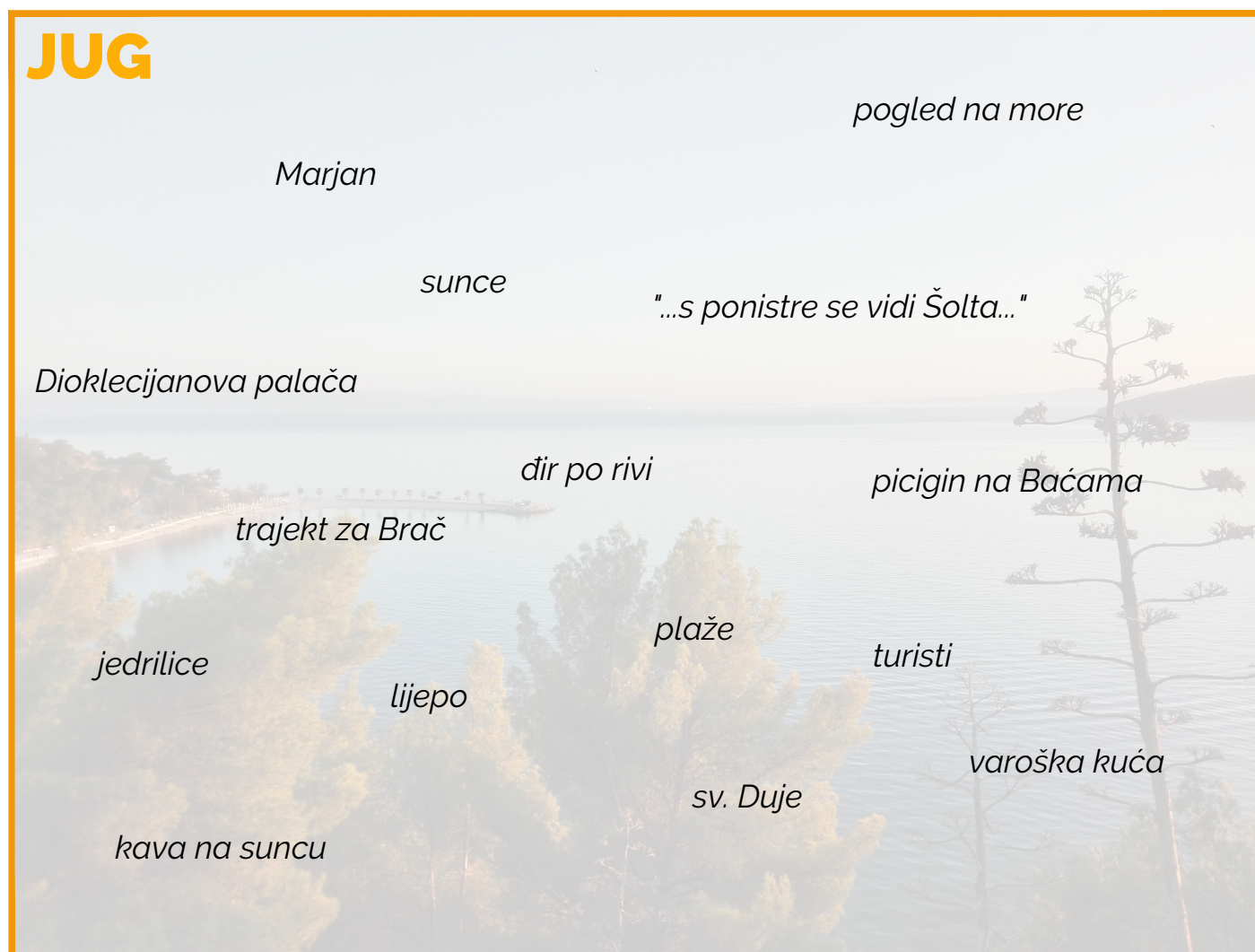

identitet (njem. Identität < kasnolat. identitas).

1. Istovjetnost, potpuna jednakost; odnos po kojem je netko ili nešto (npr. biće ili svojstvo) jednako samo sebi, tj. isto; skup značajki koje neku osobu (ili svojstvo) čine onom koja jest ili onim što jest.

Kada identitet shvaćamo u kontekstu ambijenta u kojem čovjek obitava možemo razlikovati prostor i mjesto. Podjelu na prostor i mjesto definira fenomenološka teorija koju razrađuje Heidegger. Po tome shvaćanju **prostor je apstraktna tvorevina**. Za razliku od prostora **mjesto zahtjeva kvantitativne elemente** koji ga definiraju, odnosno elemente koji mu daju identitet.

A što čini **identitet Splita?**

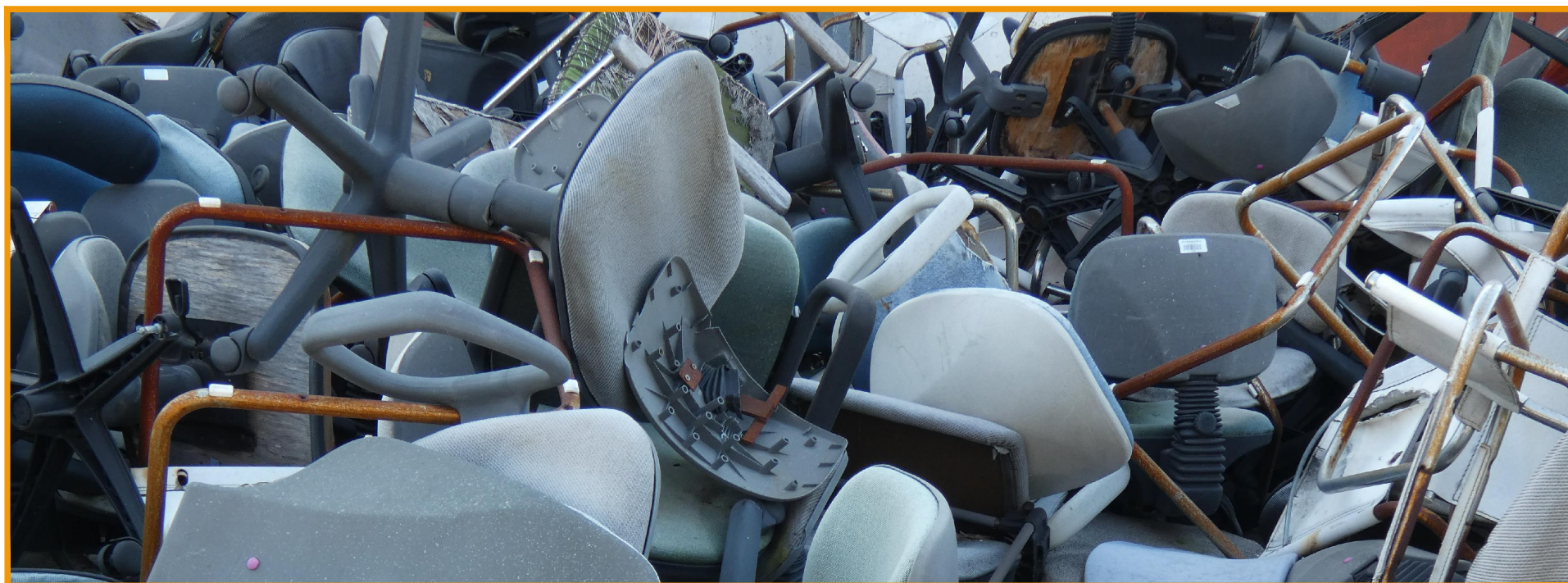

VS

"... most skuplja zemlju kao krajolik oko potoka, on nije da tek spaja obale nego obale postaju obale tek onda kada most premosti potok..."
 (Martin Heidegger - Building Dwelling Thinking)

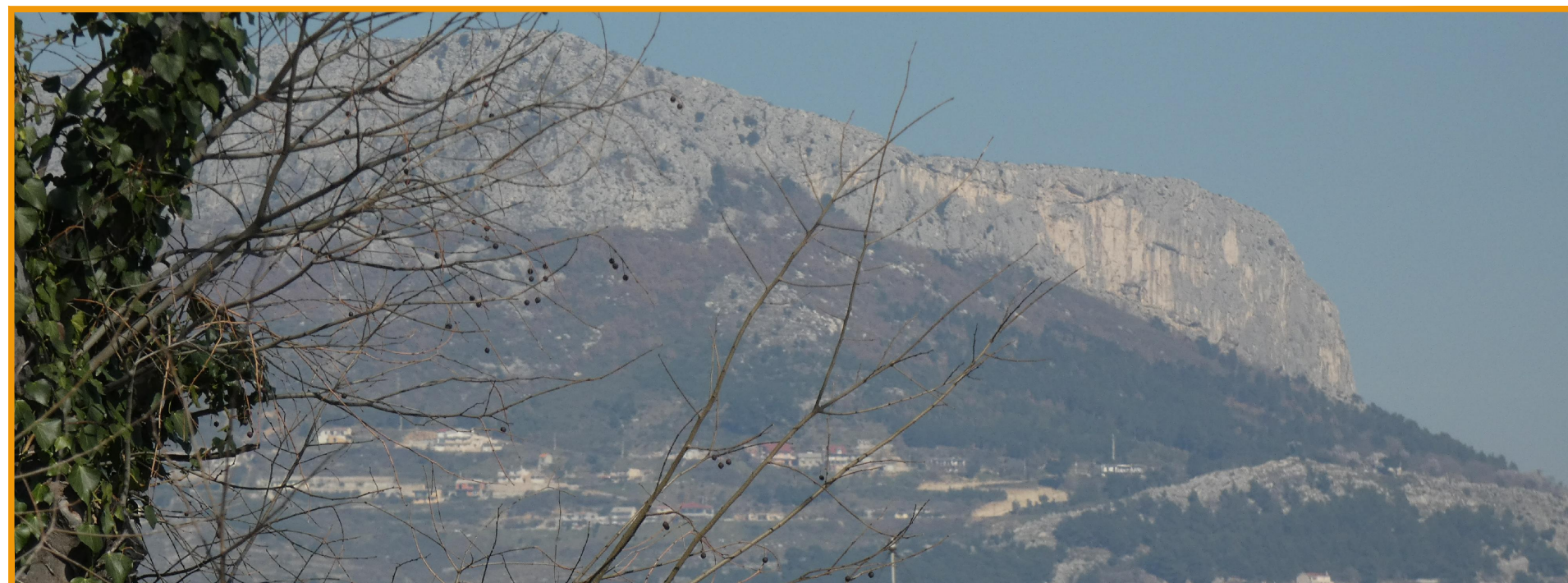
Asocijacije koje imamo na jug definiraju grad koji nam je blizak, koji nam je poznat i radi se o asocijacijama kojima općenito opisujemo Split. Sjeverna strana grada, kojoj pripada odabrani obuhvat potpuno je **izvan ustaljene percepcije grada**. Taj prostor je samo **"mutna mrlja"** u prolasku kada izlazimo iz grada. Pokušavajući otkriti identitet sjevernog dijela grada zaključujemo da se radi o kontrastu u odnosu na bistru sliku grada koji poznajemo - odnosno grada čiji je identitet definiran na jugu. Jedan od problema koji se nameće u definiranju identiteta je **nedostatak uočljivih i pristupačnih prostornih fokusa**. Artikulacija mjesta rezultat je intervencije u prostoru.

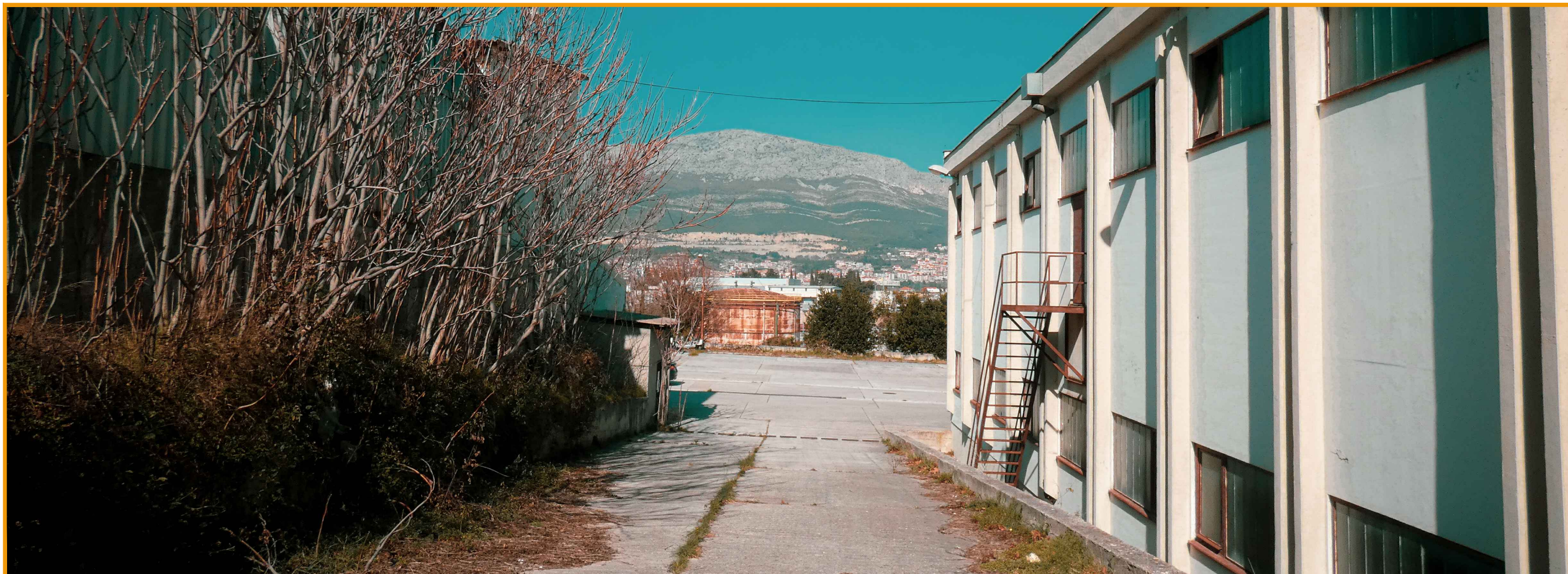

Po Heideggeru prvi korak za egzistenciju je stvaranje konkretnog mjesta iz apstraktnog prostora, a zatim intervencijom **pomoću arhitektonskih elemenata** pojašnjavamo i **pojačavamo karakter** te lokacije. Ovojnica je jedan od elemenata koji stvaraju mjesto od prostora, a nju prepoznamo kao granicu otvorenog i zatvorenog prostora. **Granica** nije mjesto gdje nešto prestaje, već **mjesto prijelaza gdje se susreću različitosti**. U prostoru u koji interveniramo uvijek postoje prostorni i povijesno-kulturni slojevi koji nameću logiku intervencije, ovisno radi li se o netaknutom prirodnom krajoliku ili urbanoj sredini. Sukladno tome arhitektura je **uvijek interpolacija** u nešto postojeće i ostvaruje komunikaciju s okolinom.

Genius loci - duh mjesta - duh koji daje karakter mjestu. Karakteriziran je doživljajima koje prikupljamo boraveći na nekome mjestu, bilo da se radi o **svjetlu, vizurama, klimi, materijalima, bojama, mjerilu, korelacijama odnosa...** Pojam genius loci nastao je u periodu antičkog Rima, a u suvremenoj arhitekturi je prisutan od pojave **fenomenološke teorije** koju istražuje teoretičar Christian Norberg-Schulz. Prepoznaje da **struktura mjesta nije fiksna**, nije vječno stanje, već prostor evoluirao i mijenja se s vremenom, a **identitet je sačuvan**. Kao faktore koji mijenjaju karakter mjesta prepoznaje **svjetlost i vrijeme**:

"To some extent the character of a place is a function of time; it changes with the seasons, the course of the day, and the weather, factors which above all determine different conditions of light.."

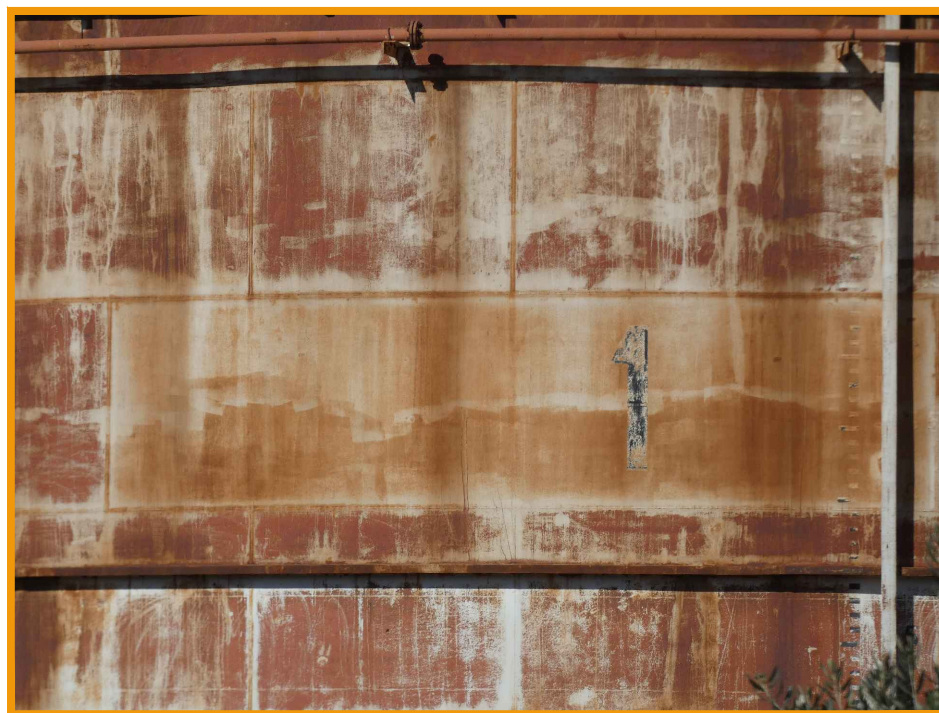
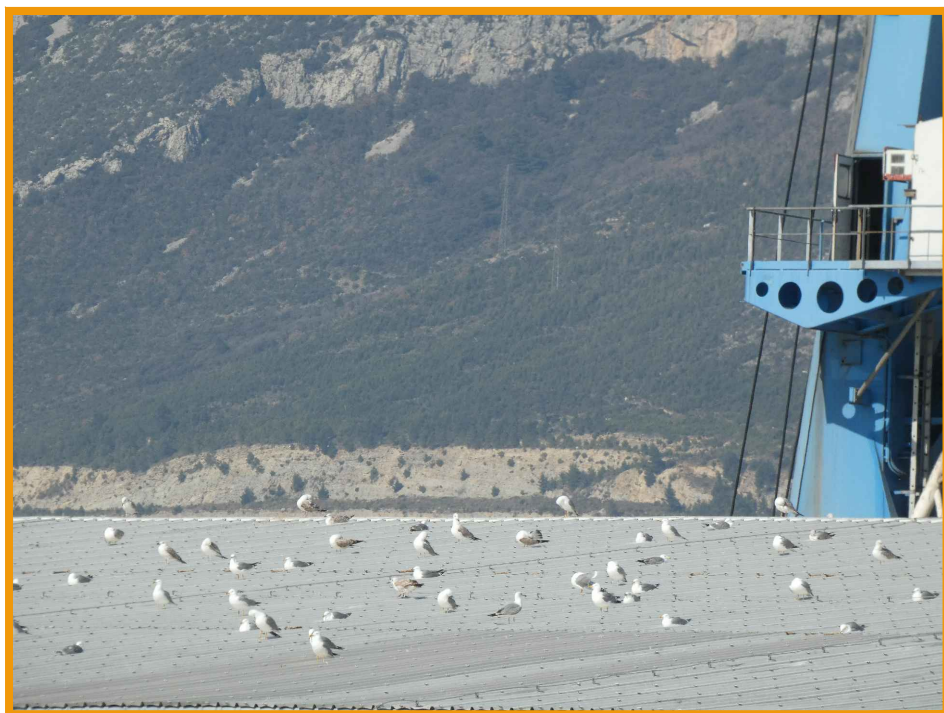
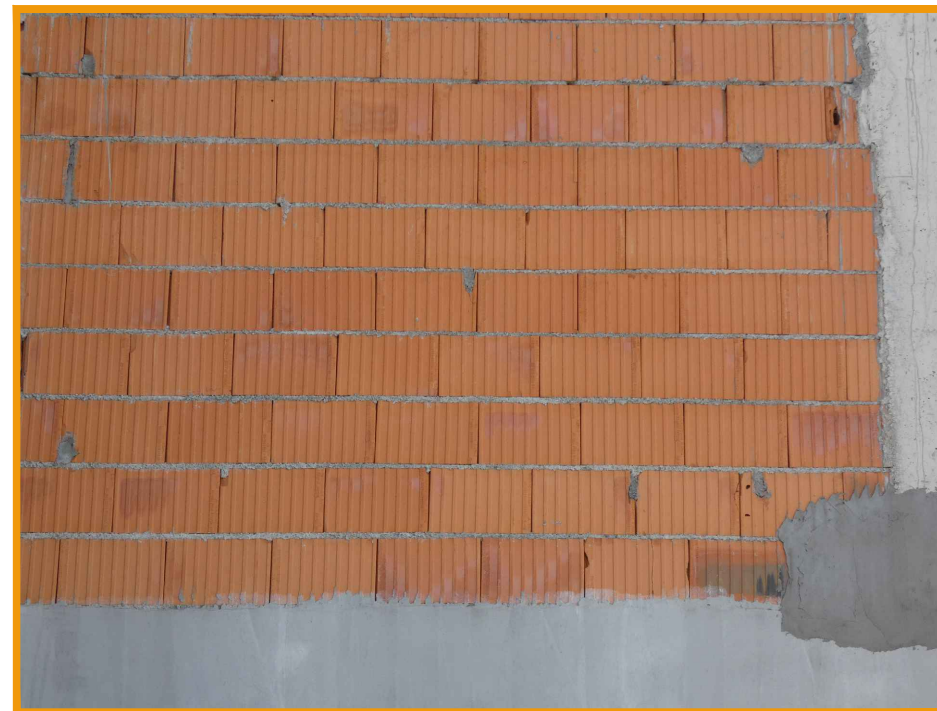
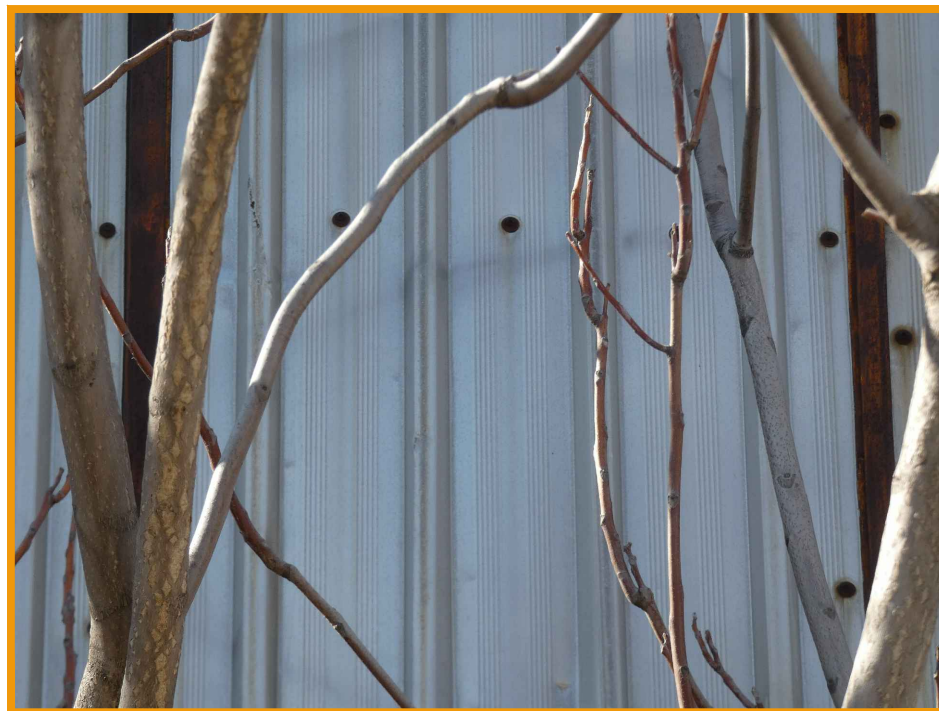
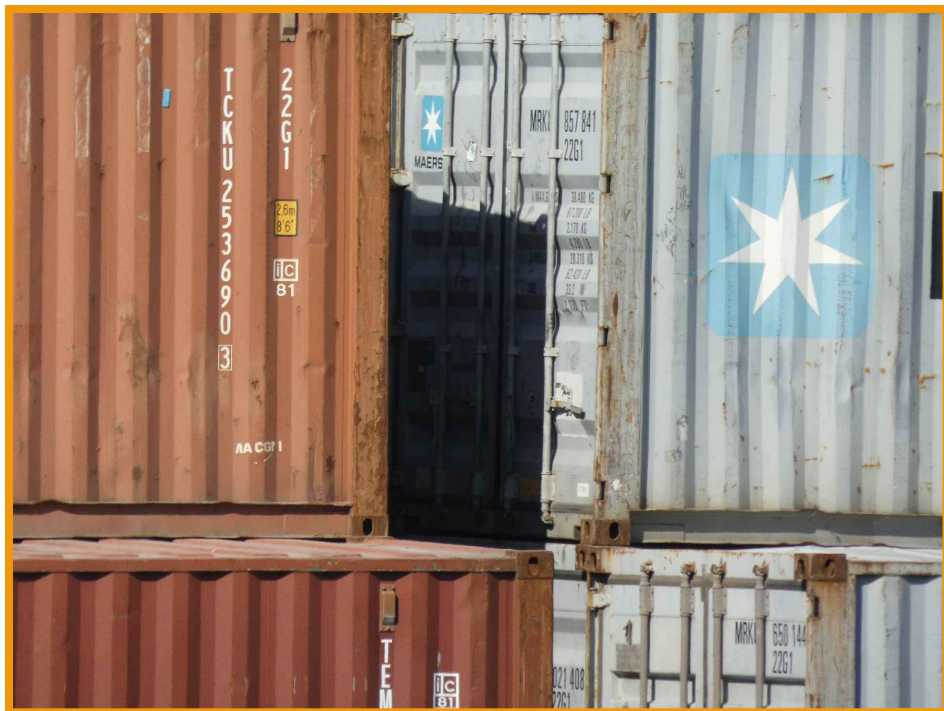

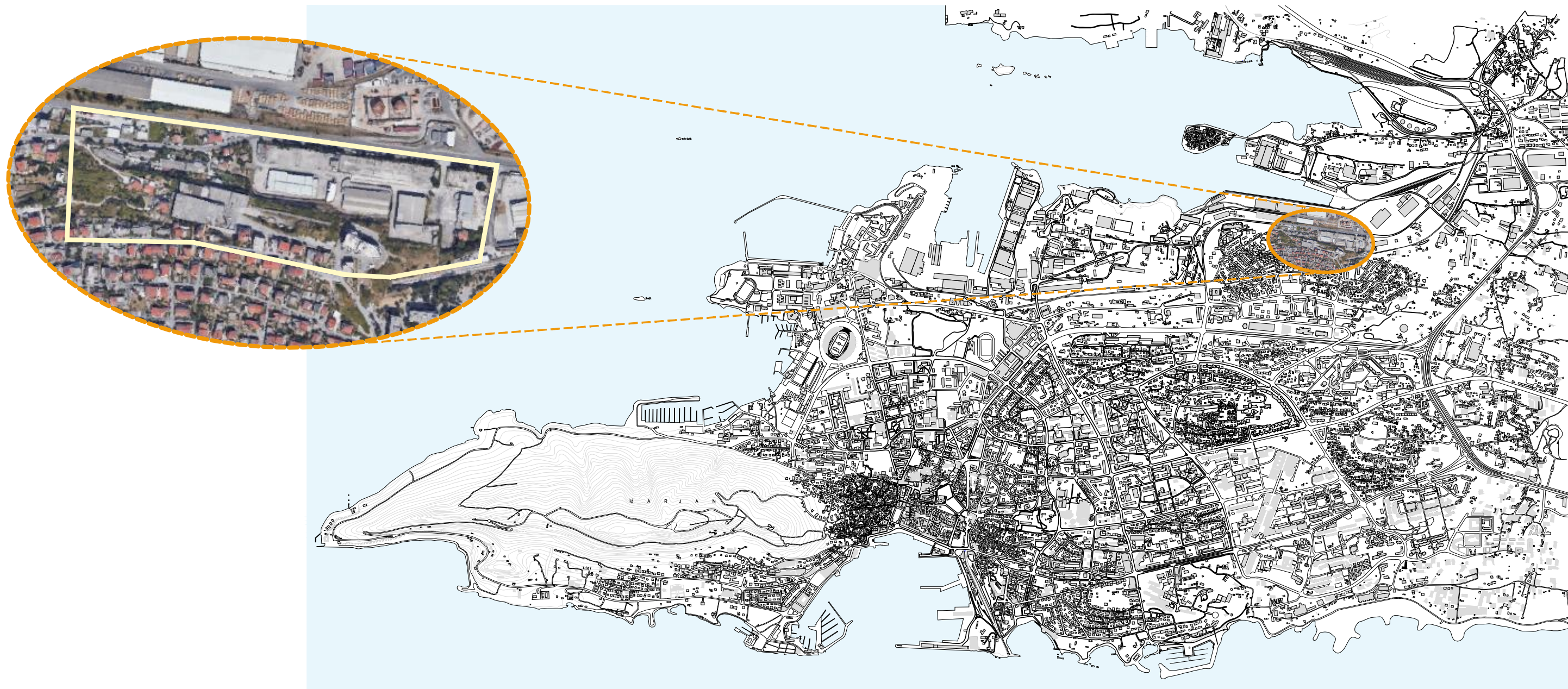

O identitetu sjevera grada mnogo govore stihovi Jakše Fiamenga u pjesmi "Dujmovača expres":

"Nitko ne zna gdje je Dujmovača
a i da zna, ne zna; i pejzaž je
odustao, nestao u cementnoj
pari, odnio biljege, izuo se..."

Odabrana lokacija nalazi se na izlazu iz grada, uz Solinsku cestu koja je poveznica Splita sa Solinom. Radi se o području za kojeg možemo reći da je na periferiji grada, ali i na **periferiji uma**, bivajući prostorom kojeg ne doživljavamo. Prostor ostaje "**nevidljiv**". Takav prostor međutim skriva veliki potencijal u redefiniranju identiteta sjevernog pročelja grada.

To je **prostor razmeda**: uglavljen između dvaju potpuno oprečnih prostora - Sjeverne luke na sjevernoj i gradskog kotara Brda na južnoj strani. U cjelokupnoj slici grada moguće je uočiti da se radi o krajnjem sjeveru grada gdje je vizuru na obalu definirala **industrija**, uključujući brodogradilište i Sjevernu luku koja je u neposrednoj blizini. Dok je industrija definirana nepreglednim prostorima s čeličnim halama, dizalicama, kontejnerima i željeznicom, u neposrednom kontaktu smješteno je **stanovanje**. Prostor između biva uklješten i bez karakterističnog identiteta i uporabe.

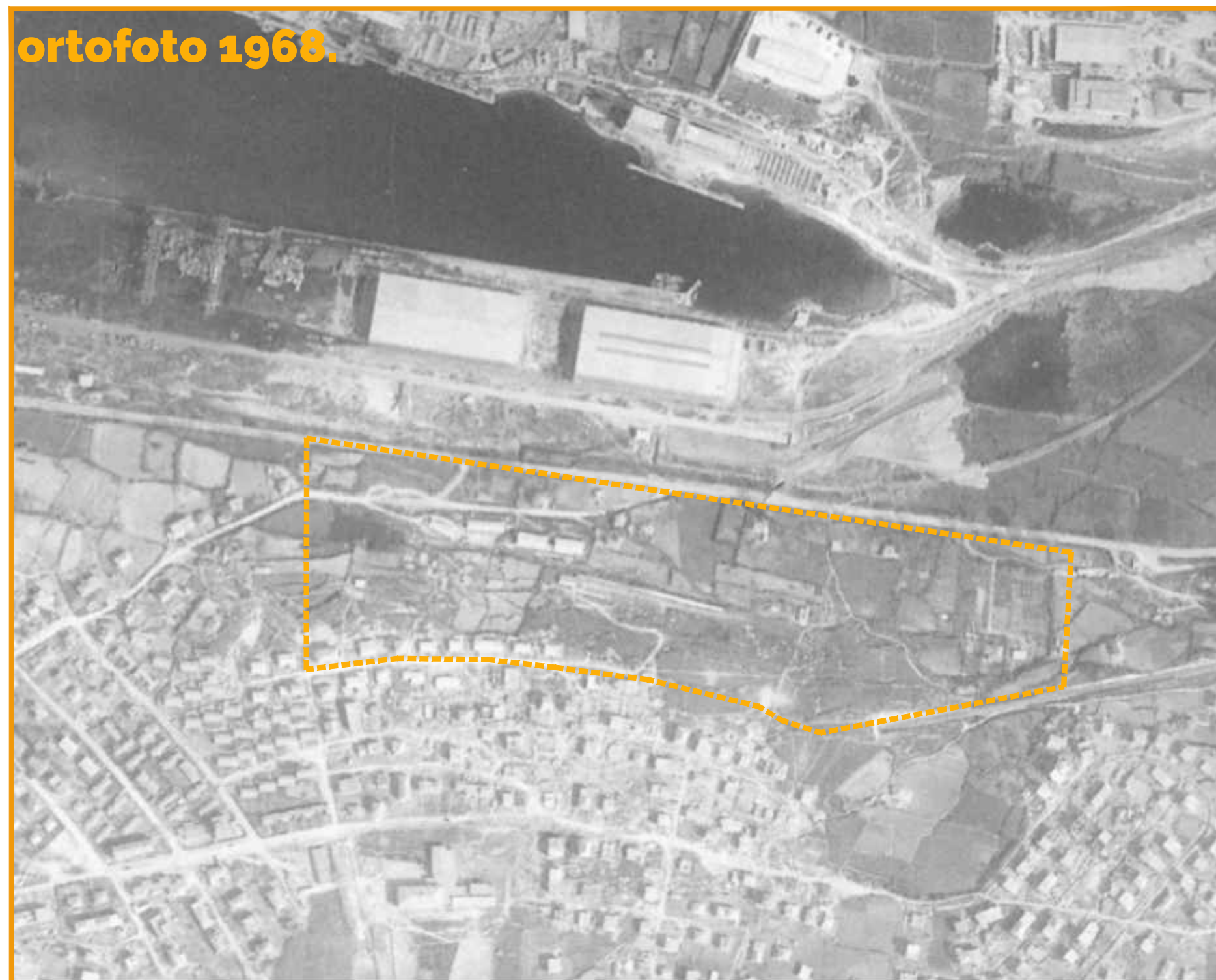
Stambeno naselje Brda je, uz Visoku i Kman, jedno od onih splitskih naselja uvelike obilježenih **nekontroliranom individualnom izgradnjom**.

Naselje je nastalo 1950-ih i 1960-ih godina. Izgradnja naselja počela je 1950-ih nakon izgradnje željezničkog tunela.

Unatoč poslijeratnoj intenzivnoj stambenoj gradnji, **stambena kriza** nije posve okončana. Izgradnja je mahom planirana na prostoru šireg oboda ondašnjeg grada, šireći se kasnije prvenstveno prema istoku južnih padina poluotoka, ali zahvaćajući mjestimično i sjeverni areal poluotoka (Kman, Brda-Ravne Njive).

Naselje je posljedica intenzivne imigracije u grad, a sačinjavaju ga obiteljske kuće od kojih su mnoge neplanski sagrađene, a kasnije su legalizirane. Godine 1970. samo na Splitskom poluotoku bilo je oko 2000 bespravno sagrađenih objekata, od toga najviše, njih 224, na Brdima. Istraživanje 1971. potvrdilo je da je 86,4% bespravnih graditelja iz kategorije radnika, uglavnom NKV, PKV i KV. Već iz toga je očita njihova slabija materijalna situacija. Samo 22,4% bespravnih graditelja su starosjedioci, a svi ostali su doseljenici i to uglavnom iz seoskih naselja - najveći broj iz Dalmatinske zagore (S. Bjelajac, 1972.)

Povijesni snimci (izvor: Geoportal) pokazuju nam **neplanirano širenje** grada gradnjom individualnih stambenih kuća.

SAVJET ZA URBANIZAM RASPRAVLJAO O DETALJNOM URBANISTIČKOM PLANU BRDA I RAVNIH NJIIVA

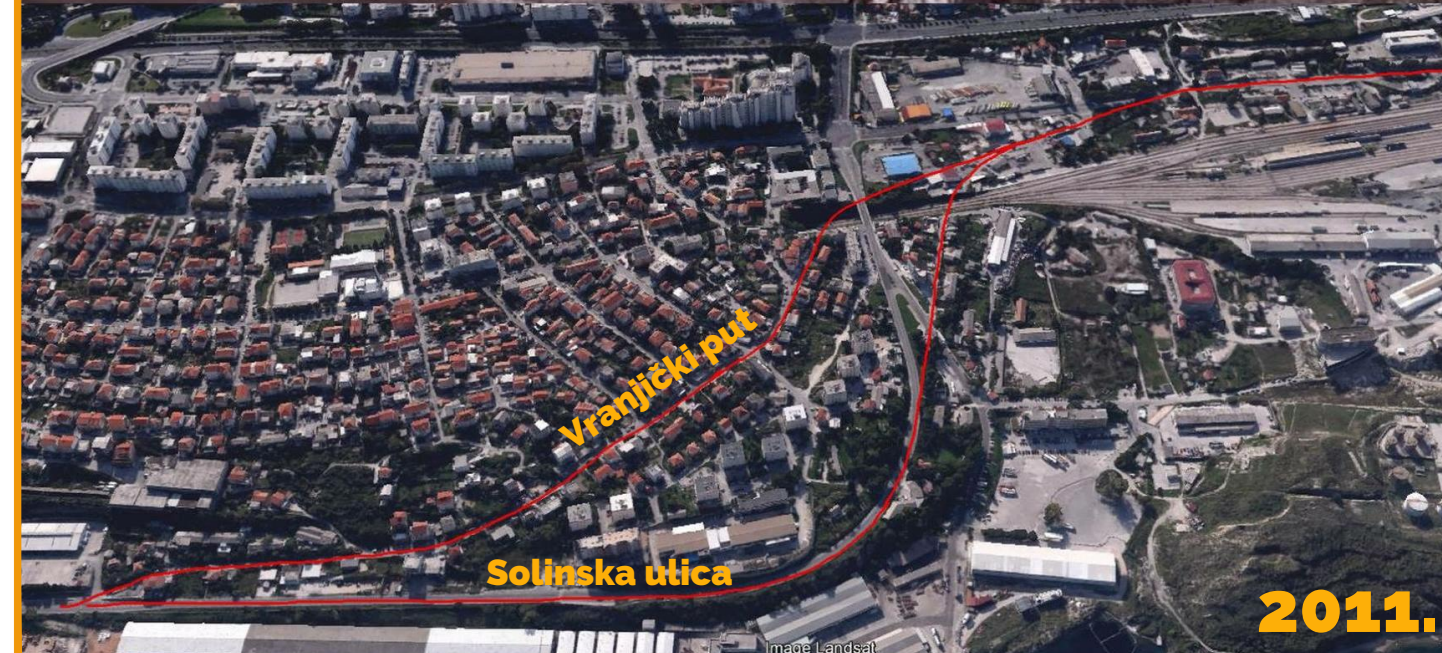
PLAN IDE NA UVID MJESNOJ ZAJEDNICI

Detaljni urbanistički plan Brda i Ravnih njiiva prihvatilo je preksinoć Savjet za urbanizam te će skorih dana ta nova projektna dokumentacija dospjeti na uvid u Mjesnu zajednicu. Taj posao izvršen je u Urbanističkom zavodu u okviru pripreme otvaranja novog stambenog gradilišta na Ravnim njiivama još ovog ljeta.

Premu detaljnom urbanističkom planu, u kojemu će se komunalno izgraditi Općinska skupština, na području Ravnih njiiva, inače ranije u cijelosti rezerviranom za gradske servise i industriju, planirano je blizu 1.300 stanova te hotel za samce s četiri stotine postelja. Tu je također predviđen zajednički centar stambene jedinice Brda - Ravne njiiva, knjižnica, biblioteka, sanjopslugom i drugim potrebnim prodavaonicama. Tome treba pridodati četiri dječja vrtića sa po dva odjeljenja i jaslice za stotinjak mališana. Uz Jadransku cestu južno od Puta udarnika 4,5 hektara predviđena su za sportsko-rekreacijski centar s pionirskim domom. Dio Ravnih njiiva, inače nepodesan za stanovanje namijenjen je izgradnji obiteljskih kuća. Uz planirani Zagorski put, koji predstavlja istočnu granicu Brda, te na području južno od Solinske ceste predviđeni su servisi i manja skladišta s više od 40.000 četvornih metara prostora. Pored dva postojeća planirana su na Brdima i tri nova dječja vrtića kao i prostorije za mjesnu zajednicu. Osnovna škola dobit će novih deset učionica i time će biti zadovoljene potrebe čitave stambene jedinice Brda-Ravne njiive, koja će, kad bude potpuno izgrađena imati oko 13.000 stanovnika.

U kolektivnoj stambenoj izgradnji na dva mjesta na Brdima - uz Solinsku cestu i na Neslanovcu planirano je detaljnim urbanističkim planom izgraditi četiri stotine stanova. Također će biti izgrađena i četrdesetak obiteljskih kuća. R. V.

Slobodna Dalmacija 1/4/1972.

"U kolektivnoj stambenoj izgradnji na dva mjesta na Brdima - uz Solinsku cestu i na Neslanovcu planirano je detaljnim urbanističkim planom izgraditi četiri stotine stanova. Također će biti omogućena izgradnja i četrdesetak obiteljskih kuća."

(Slobodna Dalmacija 1/4./1972.)

Iako je naselje obilježeno neplanskom gradnjom, 1970-ih godina Savjet za urbanizam radio je na detaljnom **urbanističkom planu** koji je, uz Ravne njiive, uključivao i područje Brda. Izvedeni su **višestambeni objekti** na Neslanovcu i između Solinske ulice i Vranjičkog puta (na slici), a također planirani prostori za mjesnu zajednicu, sportsko rekreacijski centar i tri dječja vrtića su ostali samo dio plana i nisu izvedeni. Nastanak grada i puteva uvelike se oslanja na prometne pravce koji su bili urezani u svijest stanovnika. "Stari put" (današnja Vranjička ulica) na Brdima još uvijek prati istu rutu, a u međuvremenu je uz južni dio ulice izgrađen usjek pruge.

U razdoblju kada je nastalo, naselje Brda bilo je izolirano - udaljeno od ondašnjeg ruba grada i slabo povezano s ostatkom grada. Pripadalo je naseljima slabijeg životnog standarda. Zbog slabijeg ekonomskog statusa stanovnika veliki dio kuća ostao je **nedovršen**.

Stanovništvo se, posebno zbog slabijih životnih uvjeta, gospodarski i dalje uvelike orijentira na poljoprivredu. Veliki udio neizgrađenih parcela koriste se kao **poljoprivredne površine**, a i svaka kuća ima vlastito dvorište, također često namijenjeno za obradu zemlje.

Komunalna i urbana **infrastruktura je minimalna** i nastajala je paralelno s gradnjom kuća. Posljedično, ulice su vrlo nepravilne, minimalnih uličnih profila i s nedostatkom infrastrukture, urbane opreme kao i nedostatkom javnih gradskih prostora. Zelene površine nisu uređene, nedostaju parkirališta, trgovine kao i kulturni sadržaji.

Veliki dio problema koje i danas uočavamo i navodimo postojali su i prije pedeset godina kada je napisan članak na fotografiji:

"...**Daleko smo od očiju**, pa tako i od srca gradskih "otaca"..."

"...da nisu tako zapuštena, **mogla bi predstavljati ugodan kutak**, - jer nema velikog prometa, zaglušujuće buke, gotovo svaka kuća ima dvorište, vrt, okućnicu, zelenila ima napretek..."

Slobodna Dalmacija 7/12/1970.

BRDA: MOGLA BI BITI UGODAN KUTAK

Posjetili smo Brda **MNOGO BIFEA** **MALO KANALIZACIJE**

Svaki, pa i najbolje uređeni i organizirani grad na svijetu ima svoju stražnjicu. Tako i Split ima svoja Brda, predgrade ili kvart — tko zna kako bi se moglo nazvati naselje na periferiji čiji stanovnici još u potpunosti nisu osjetili blagodat gradskog standarda i koji kad im se spomenu drugi splitski predjeli samo kažu:

— Daleko smo od očiju, pa tako i od srca gradskih "otaca"...

U stvari Brda su prijatan predjel, i da nisu tako zapuš-

A što Brda nisu postala američki tip predgrada, za to krivnju podjednako snose i stanovnici tog rajona i Skupštine općine. Jer umjesto ure-

«Prometa»: «Crnih jama i poljskih zahoda ima na sve strane. To je permanentna opasnost za širenje zaraznih bole-

demija prije ili kasnije.»

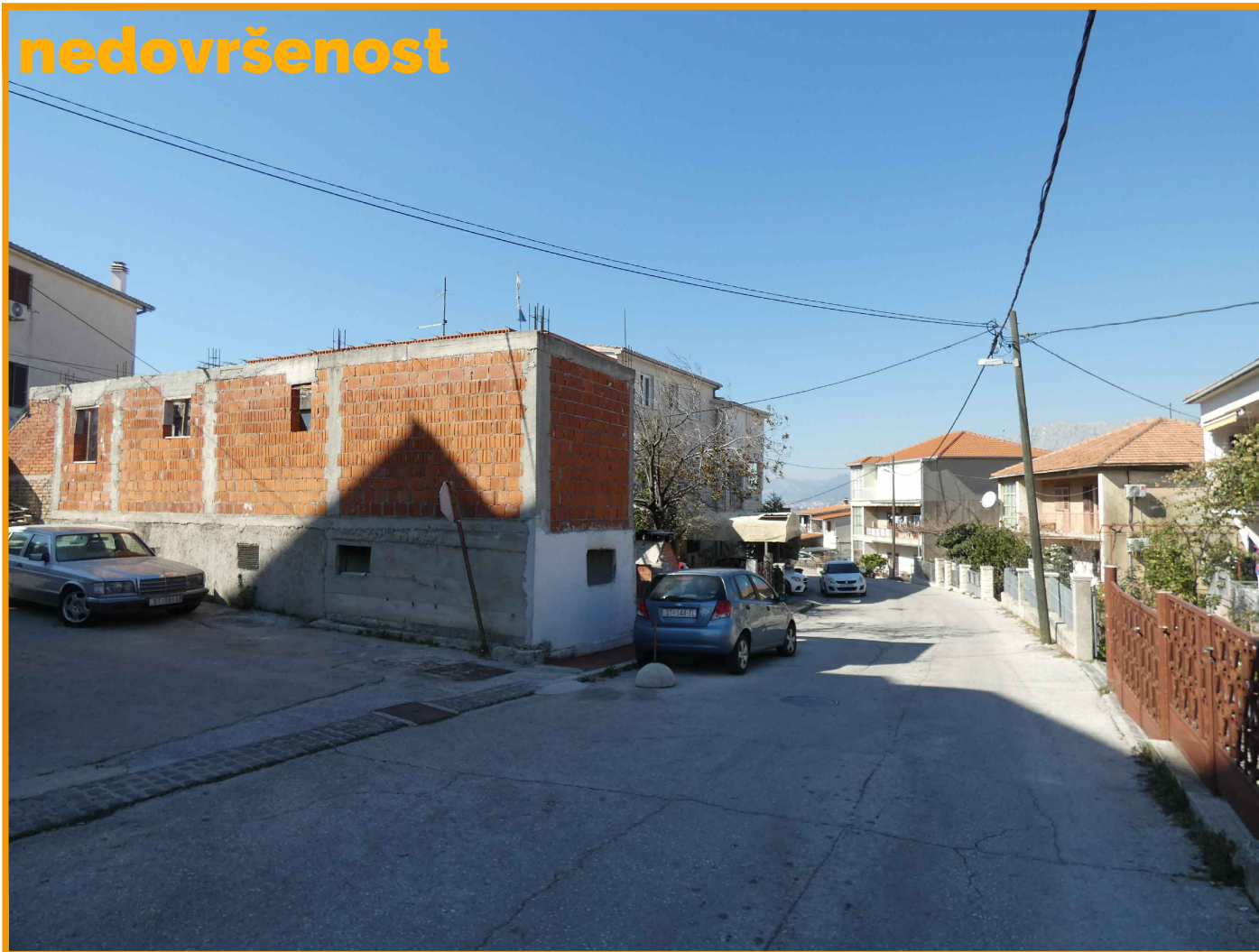
Uglavnom svi se slažu da će iz svojih skromnih primadlenosti odvojiti još poneki dinar za tu kanalizaciju, za asfaltiranje ulica, za javnu rasvjetu, za ovo i ono, ali «nek' nam pomogne Općina, nek' ne bude drugim predjelima majka, a nama maćeha»

mного ružičastije nego što jest.»

**Tekst: Z. Reić
Snimci: Đ. Golić**

NA SAVEZNIČKOJ OBALI
Izbiro

nedovršenost

I dan danas naselje se doživljava kao periferija i tvori svojevrsan **rub grada**. Unatoč tome što se radi o rubu grada ta granica je ostala **nedovršena i nedefinirana** - pri čemu možemo izvesti izravnu usporedbu i sa samim naseljem koje granicu tvori. Nedovršenost i nedefiniranost postojećeg naselja, u ovom slučaju opterećene negativnim konotacijama, pretaču se i na prostor kojeg naselje dotiče.

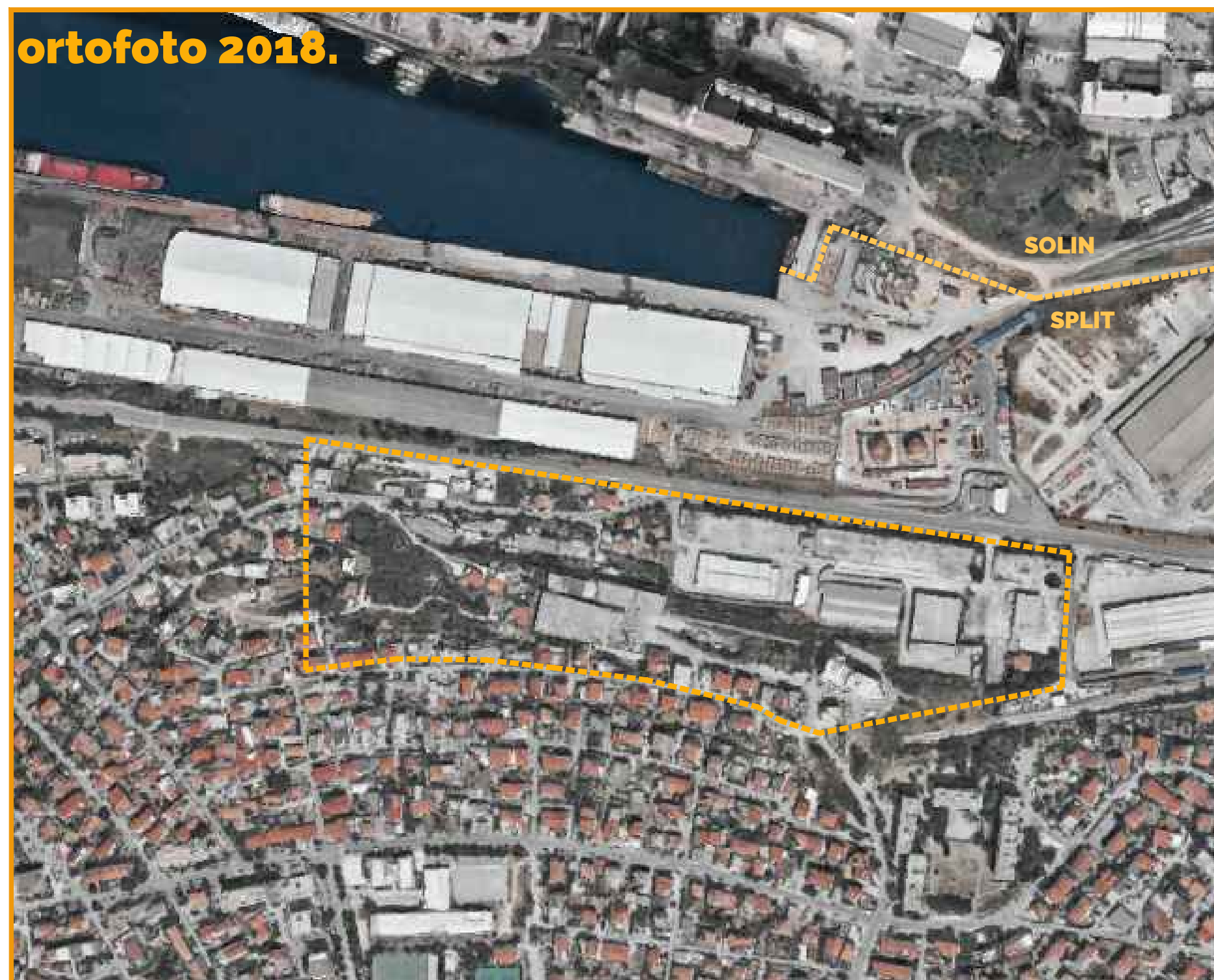
Nedovršenost u ovom slučaju ne proizlazi iz procesa mijene koji pozitivno utječe na morfološko-funkcionalnu bit, već je petrificirani rezultat svojevrsne "nemoći", financijske pat pozicije i nepoznavanja urbanog repertoara, pospješene zaboravom gradskih vlasti.

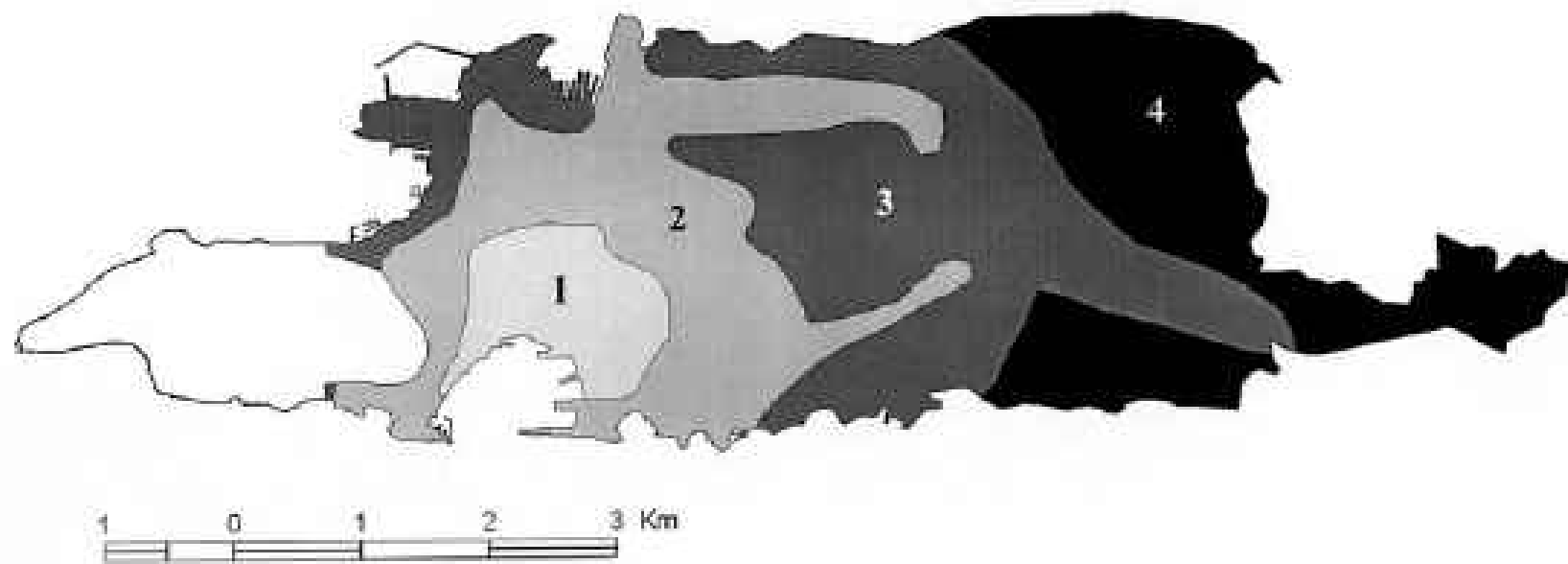
Studije (URBACT studije 2010.-) koje se bave teritorijem grada opisuju rub grada kao područje na kojemu se događa pojava **hibridnih uvjeta stanovanja**. Ono nije u potpunosti niti urbanih karakteristika niti ruralnih karakteristika. Morfologija naselja na rubu grada odlikovana je fragmentizacijom prostora i nedostatkom javnih prostora. Te pojave **rezultat** su **geneze** naselja.

Da bismo definirali **rub grada** prvi korak je definiranje pojma ruba grada, a pri tome nam se nameću brojna pitanja... Gdje rub počinje i završava? Koji kriteriji određuju rub grada kao njegovu granicu? Jedna od mogućih definicija opisuje rub grada kao dio urbaniziranog prostora u kojemu se događa ispreplitanje izgrađenog i neizgrađenog prostora. (Enrico Formato: "Fringe Area of a City, Can You Show Me the Way").

U Splitu je situacija specifična jer se grad na svome sjevernome rubu pretapa u poslovno-industrijsku zonu koja se zatim pretapa u područje grada Solina. U tom slučaju poslovno industrijska zona se postavlja kao prijelaz iz administrativne zone Splita u administrativnu zonu Solina. Ovdje je problem generiran **administrativnom granicom**. Ta administrativna granica postavlja taj prostor u prostor razmeđa

Analizirajući ortofoto prikaze zaključujemo da granica gradskog područja nije jasno određena. Također, fizička granica grada rijetko je istovjetna administrativnoj granici - u ovome slučaju granici Split -Solin.

Razvojne faze Splita

Rub grada = **prostor na granici**. Specifičnost prostora na granici je rascjepkanost prostora i nepostojanje kontinuiteta. Prostor koji je na granici ne teče. Događaju se prekidi.

No, kako navedene granice uočavamo? Možemo li usmjeravanjem granica usmjeriti procese razvoja prostora?

Granice, kako ih geografski opisujemo, su mjesta koja označavaju prijelaz između različitih režima korištenja prostora. Gledajući **grad** kao prostornu jedinicu primarna granica je ona koja odvaja grad od njegove okoline. Fizički rub je ključan parametar koji sudjeluje u definiranju veličine i oblika grada.

Međutim, urbane granice su kompleksne pojave na koje utječe veliki broj faktora i iz tog razloga teško ih je konceptualizirati kao egzaktnu jedno-dimenzijsku liniju.

Određene granice postoje i **unutar grada**, a najčešće se radi o prijelazima između različitih epoha nastajanja grada. Na primjeru Splita radi se o povijesnoj jezgri odnosno izgradnji do Drugog svjetskog rata (na fotografiji iz studije "Razvoj stambenih naselja Splita nakon Drugog svjetskog rata" - Sanja Klempić; faza 1), zatim od Drugog svjetskog rata do 1970. (faza 2), od 1970. do 1990. (faza 3), te od 1990. do danas (faza 4).

Sagledavajući **uži obuhvat** prekidi u prostoru su većinom posljedica granice između privatnih parcela. Kuće su smještene u gustom urbanoj strukturi koja je proizašla iz vlasničkih odnosa. Granice između pojedinih parcela su elementi koje vidimo u prostoru - ograde i zidovi.

Poslijeratna funkcionalistička geneza ovog prostora, koja je suprostavila rigidne funkcionalne zone na splitskom poluotoku, proizvela je tako i **konflikt mjerila**. Izgrađeni objekti pripadaju dvjema tipologijama, a radi se o obiteljskim kućama manjeg mjerila i industrijskim halama. Sraz mjerila uvelike paralizira prostor.

Kontrast u namjeni prostora na sjeveru u odnosu na južni dio grada rezultirao je različitom sagledavanju obalne linije grada. Na sjeveru je ta **obalna linija nedostupna** građanima - odsječena i zaboravljena.

Barijere u prostoru

LEGENDA

prirodne - topografija

antropogene
ograde
zidovi
prometna infrastruktura

zatvorena pročelja
>nedostatak vizualne komunikacije

Prostor obuhvata obiluje **sučeljavanjima** i neočekivanim situacijama. Unatoč površini koja odgovara površini prosječnog susjedstva, radi se o prostoru u kojemu **nedostaje kontinuitet**. Barijere koje pronalazimo u prostoru moguće je podijeliti na **prirodne barijere**, koje nastaju zbog topografskih obilježja terena, i na **antropogene barijere** poput ograda, zidova i prometne infrastrukture. Kontakt dvaju prostora, stambenog naselja Brda i industrijske zone Dujmovača i Sjeverne luke provocira dijalog različitog. Dijalog kojeg međutim koče barijere. Unatoč blizini navedenih područja, **ne postoji poveznica** između njih, te oni prostoru funkcioniraju kao dva zasebna svijeta.

pogledi

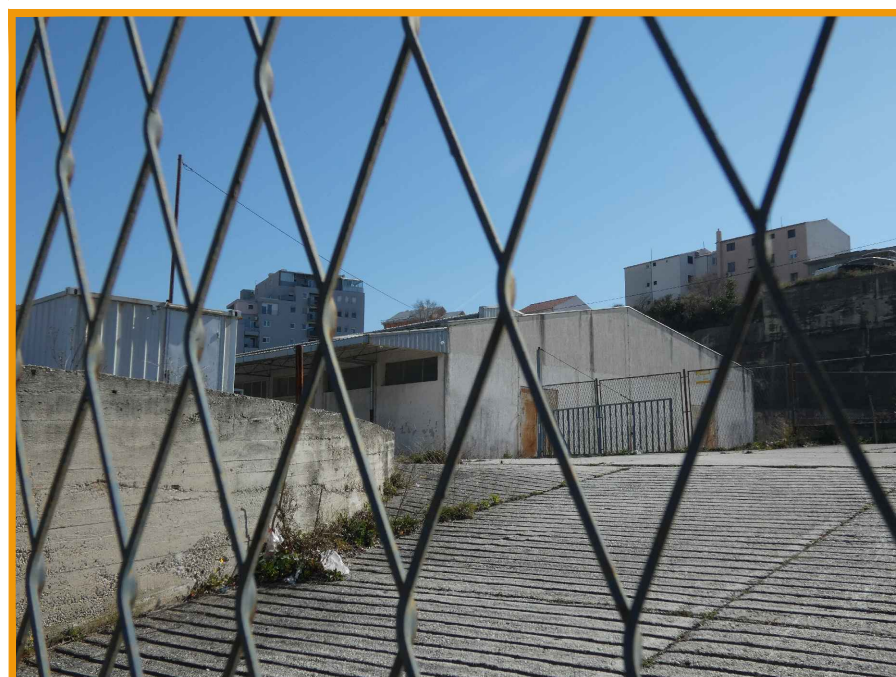
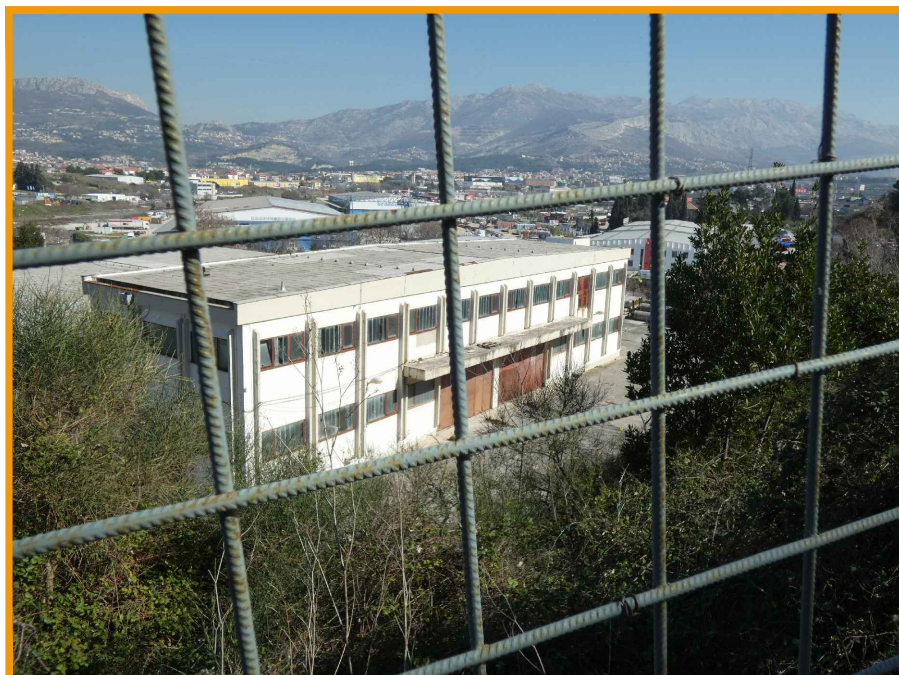
i

pozicije

*Walkability refers to the smallest, but perhaps most important, movements that people make every day.
(David Sim - Soft City)*

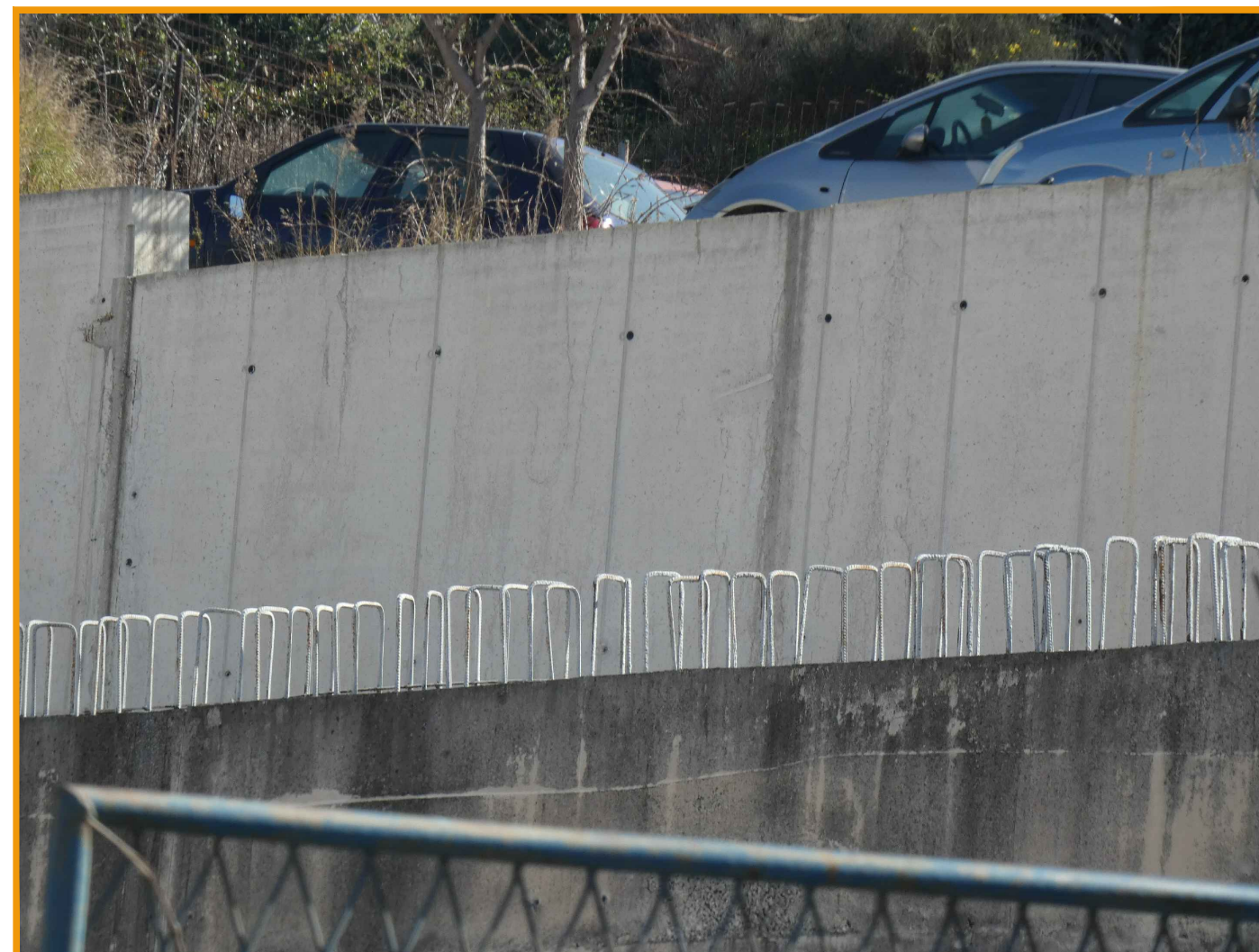
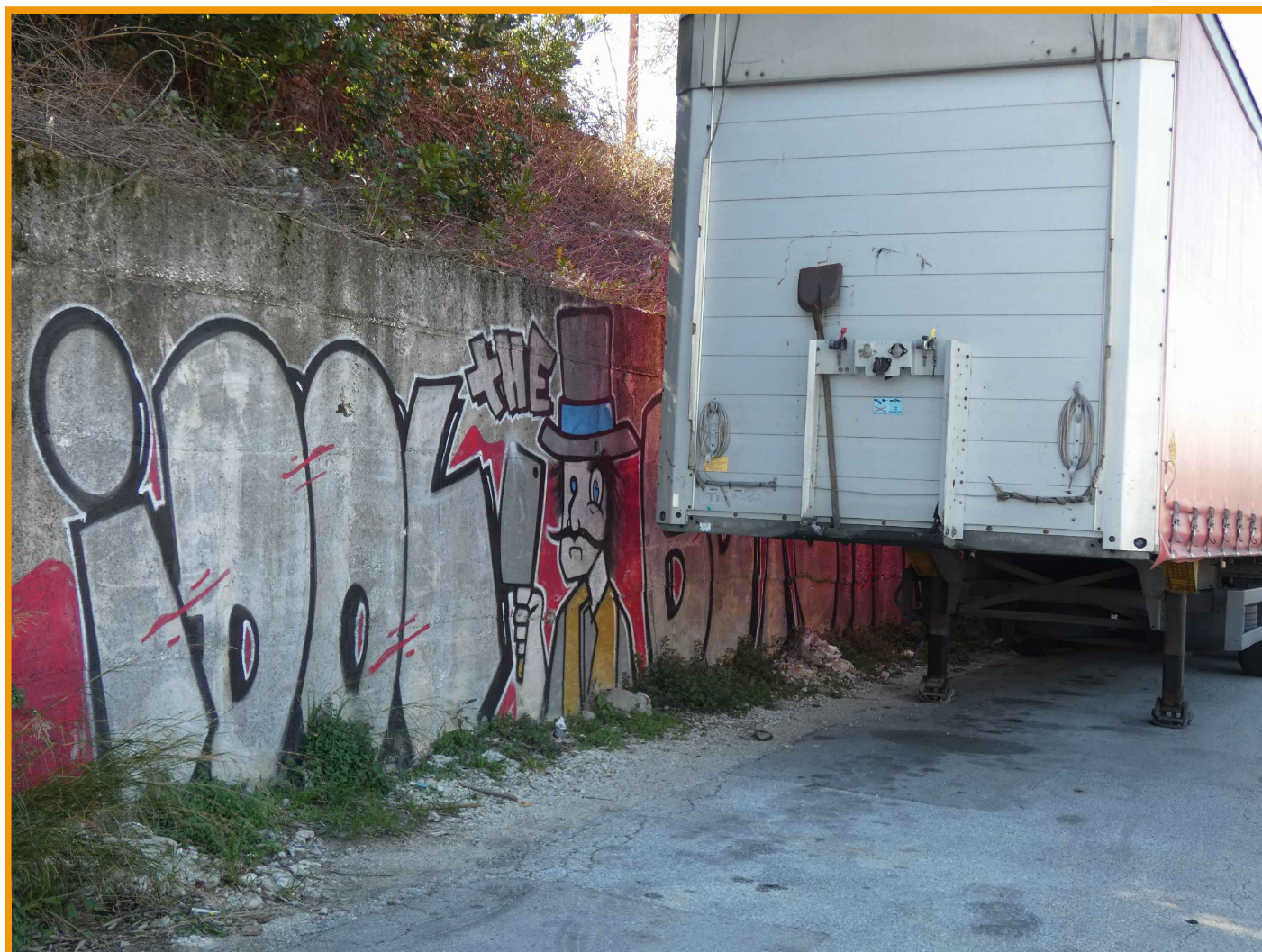
Kao što nam i etimologija naziva gradskog kotara Brda sugerira, radi se o topografski dinamičnom području, a kao rezultat tome prostor obiluje **različitim atmosferama** i ambijentima. Jedna od karakteristika pojma susjedstvo je fizička povezanost ljudi i mjesta unutar susjedstva. Obuhvat se nalazi na **terasastome terenu** s velikim visinskim razlikama. Da bi prostor postao **dostupan** korisnicima ključno je definirati **povezivanje po vertikali** - hoće li ono postojati, i na koji način. Percepcija treće dimenzije i povezivanje po vertikali stoga postaju ključni u projektanskom pristupu.

barijera = prostorni element koji predstavlja prepreku u slobodnom kretanju

Element ograde je ponavljajući element u prostoru i element koji naprasito okupira kadar. Bilo da se radi o privatnim parcelama ili o poslovno/proizvodnim pogonima, korisnik se osjeća **nepozvanim**. Ograda sugerira zaustavljanje, **strogo odjeljujući** prostor unutra od prostora izvan. Ograda pritom rasipanja prostor na **mного nepovezanih jedinica** koje ne ostvaruju zajednički jezik unatoč međusobnoj blizini i postojećem vizualnom kontaktu kroz ograde. Iako ograde imaju svojstvo **vizualne propusnosti**, one onemogućuju kontinuitet protoka prostora. U tom trenutku, kada **ne postoji kontinuitet** prostora, u svijesti ograde **postaje zid**. A prostor?

Prostor je prekinut.

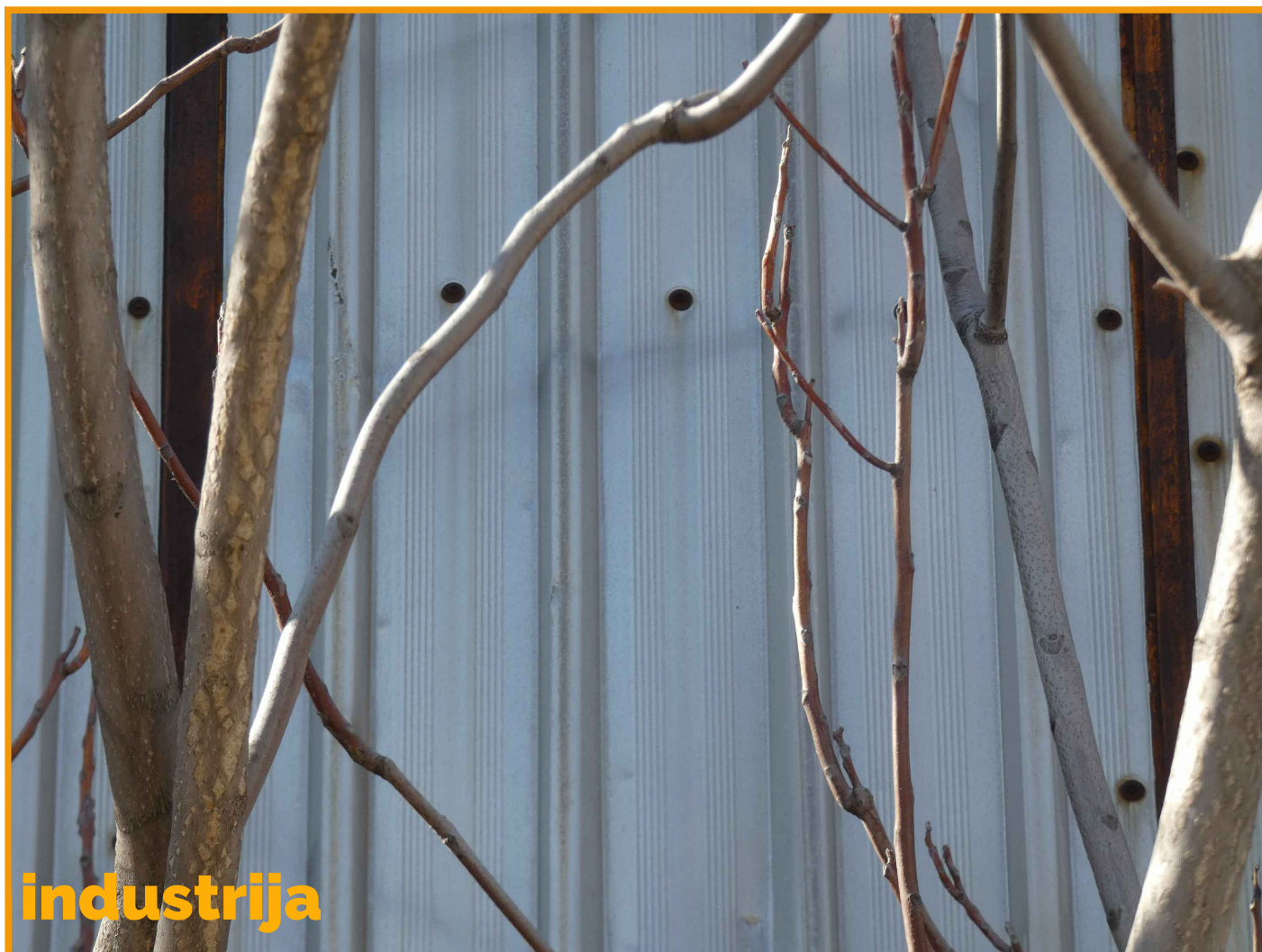
*Architects can't force people to connect, it can only plan the crossing points, remove barriers and make the meeting places useful and attractive.
(Denise Scott)*

Zid u smislu ograničenja ima svojstvo da fizički **onemogućava prolazak**, zaustavlja kretanje i usmjerava duž zida stvarajući pritom **neprobojnu barijeru** u prostoru. Zidovima se savladava topografija i bilježe vlasničke granice. U slučajevima kada je zid neophodan, a **uklanjanje nemoguće**, možemo **promijeniti doživljaj** zida kao barijere na način da definiramo prostor koji graniči sa zidom. Iako na obuhvatu zidovi imaju **negativnu konotaciju** barijere, potrebno je postaviti pitanje **kako tretirati zidove** - bilo postojeće ili nove - na način da oni **dodaju kvalitetu** prostoru?

infrastruktura (infra- + struktura) = skup djelatnosti s pripadajućim građevnim objektima i opremom, koji omogućuje nesmetan opći poslovni razvoj te djelatnosti od općega društvenog interesa. Infrastruktura se dijeli na gospodarsku i negospodarsku (društvenu).

Obuhvat je **prometno** povoljno povezan s ostatkom grada. Sjeverna granica odabranog područja - Solinska ulica - frekventna je prometnica koja povezuje Split i Solin. Ista ta prometnica koja omogućuje protok vozila predstavlja **čvrstu granicu** između stanovanja i industrije. Takva granica ima **jasan karakter** u prostoru. Manifestira se kao linija u prostoru. Bez obzira na jasnoću te granice, ne postoji konkretan odnos gradskog prostora prema njoj. Nedefiniran kontakt grada i prometnice odlikuje se tenzijama i prostornim konfliktima. Druga, također jasna i čvrsta granica je željeznička pruga. Skrivena zahvaljujući topografiji, pruga je odredila granicu naselja. Oko nje se, kao dodatna sigurnosna zona, prostire zeleni pojas koji uokviruje naselje, ali i sugerira njegov kraj.

fasada (njem. Fassade < franc. façade).

1. *Prednja strana zgrade, lice, **pročelje**. Također, vanjski sloj na zidovima građevine.*

Pročelje ili fasada je "lice" svake kuće, "lice" svakog grada. Riječ fasada i potječe od latinske riječi *facies* što znači lice. U prenesenom značenju radi se o "licu" kojim se objekt prezentira svojoj okolini - odnosno korisnicima prostora i s njima uspostavlja dijalog. Ovisno o otvorenosti pročelja prema okolini objekt doživljavamo na različite načine. Vizualna komunikacija pruža korisniku **osjećaj sigurnosti**. No, što ako smo suočeni sa zatvorenim pročeljem, pročeljem koje ne komunicira? Zatvoreno pročelje ne poziva, gradi neprobojnu barijeru u urbanom prostoru koji **teži kontinuiranom protoku**.

Brownfield

PROBLEM

Napušteni objekti ili objekti koji su izgubili svoju primarnu namjenu i njihovo pripadajuće zemljište i infrastruktura definiraju se kao **brownfield prostori**. Nastanak takvih prostora povezan je s promjenama u gospodarstvu koje su uzrokovane **propadanjem tradicionalne industrije**. Brownfieldi zbog svoje zapuštenosti i lošeg stanja predstavljaju prostorni problem u gradovima, ali istovremeno su i značajan **prostorni resurs** za budući urbani razvoj.

POTENCIJAL

Koncept **regeneracije** brownfielda izravno je povezan s jačanjem svijesti o brownfield prostorima kao prostornom problemu. **Cilj urbane obnove** brownfielda je omogućavanje održivoga korištenja i stvaranje kvalitetnih, zdravih i sigurnih prostora za zajednicu.

Industrija je uvelike potakla urbanizaciju i **definirala periferiju**. Dans, kada se industrija povlači iz grada, napušteni prostori devaluiraju prostor, generirajući zatvoreni krug "propadanja" i prekide u kontinuitetu slike grada. No, danas, kada se industrija povlači iz gradova, prisutnost napuštenih prostora smanjuje vrijednost prostora što stvara zatvoreni krug propadanja. Prvi proces koji potencira nastanak brownfielda je loša gospodarska slika, a brownfieldi u urbanome području čine to isto područje još manje pristupačnim za stanovništvo. Pojavom brownfielda događaju se **prekidi u kontinuitetu slike grada**.

Istovremeno, gradovi se sve više suočavaju s **nedostatkom raspoloživog slobodnog građevinskog zemljišta** - često nazivanog greenfieldom. Iz tog razloga uprave gradova se orijentiraju na brownfield površine i strategije za njihovu obnovu. Jedan od ciljeva ekološki održive gradnje je i očuvanje greenfielda, koji je i dalje primaran izvor prostora za širenja gradova.

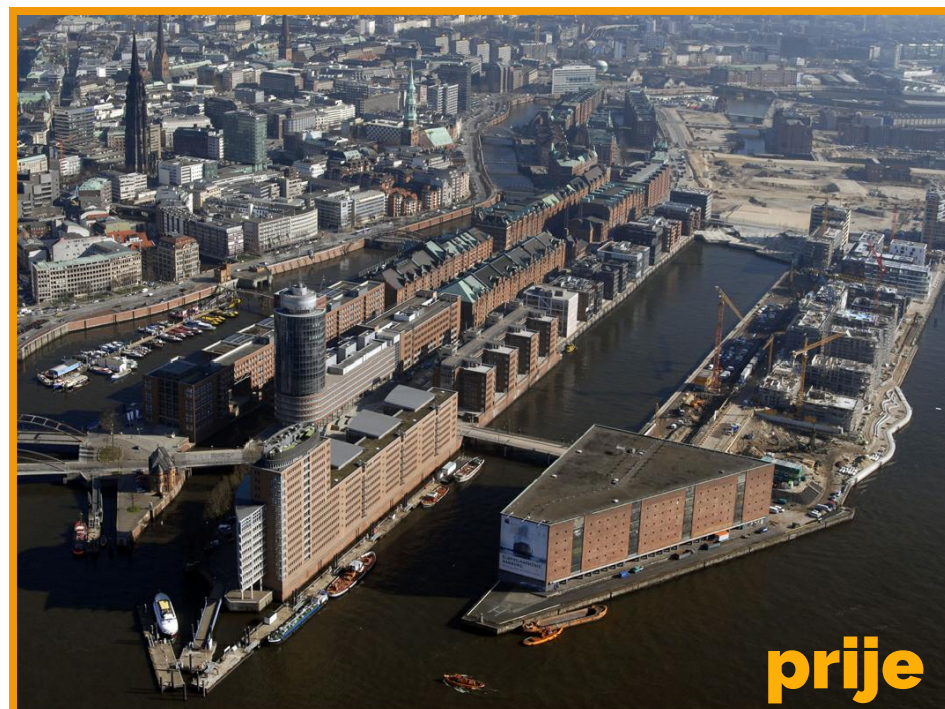
Prostori koji su reminiscencija na industrijsko doba sada imaju mogućnosti postati **nositelji novog identiteta** gradova. Manjak prostora za gradnju može biti uzrok nestajanja identitetski prepoznatljivih gradskih cjelina. Procesima regeneracije potiče se sanacija i **uključivanje brownfielda u gradsko tkivo** na način da oni postaju nove atraktivne i u većini slučajeva multifunkcionalne lokacije. Rehabilitacija prostora u zdravi urbani ambijent je slojevita i zahtijeva sudjelovanje različitih sfera društva da bi se omogućio razvoj održivih gradskih sustava.

Pojam brownfield prvi je put upotrijebljen u Sjedinjenim Američkim Državama 1992. godine. Najrasprostranjeniju **definiciju** predložila je radna grupa CLARINET (Contaminated Land Rehabilitation Network for Environmental Technologies): "brownfieldi su lokaliteti koji su prethodno bili pod utjecajem njihovih korisnika i okolnog područja, koji su zanemareni ili nedovoljno iskorišteni, koji mogu imati realne ili moguće probleme s onečišćenjem, koji se nalaze uglavnom u razvijenim urbanim područjima i koji zahtijevaju intervenciju kojom bi se vratili u korisnu uporabu."

Općenito brownfield područja odlikuje **raznolikost u mjerilu**, pa možemo govoriti o rasponu od malih mjesta u urbaniziranim sredinama do velikih vojnih ili industrijskih zona. Moguća klasifikacija brownfielda je prema **položaju u gradskome tkivu** pri čemu razlikujemo brownfelde u povijesnim jezgrama grada, u središnjem području grada, te na periferiji grada. Još jedna od podjela je i podjela prema **nekadašnjoj namjeni**, a radi se o nekadašnjim industrijskim zonama, vojnim kompleksima, rudarskim površinama, željezničkim kompleksima, obalnim područjima te objektima javnih gradskih službi.

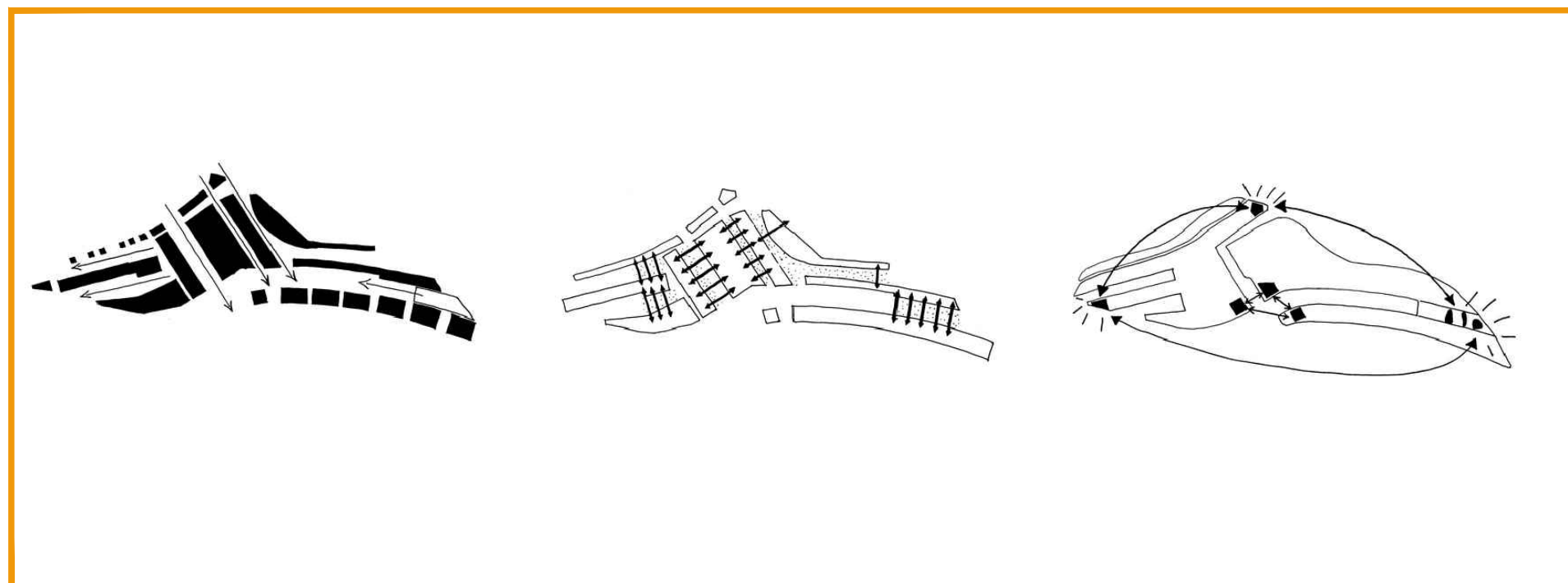

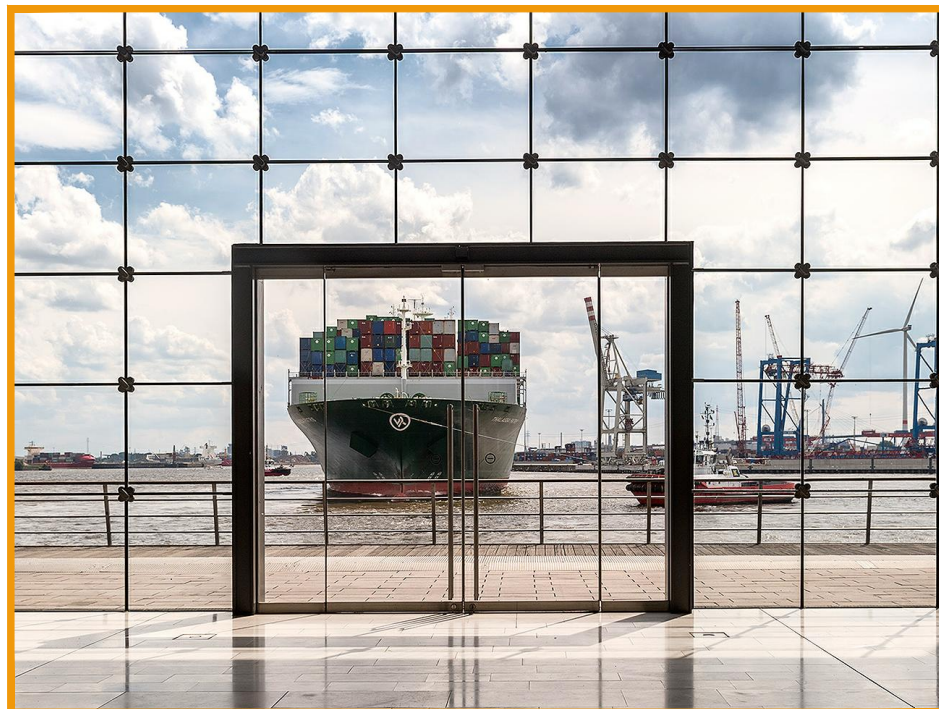

HafenCity | Hamburg | Njemačka
KCAP/ASTOC

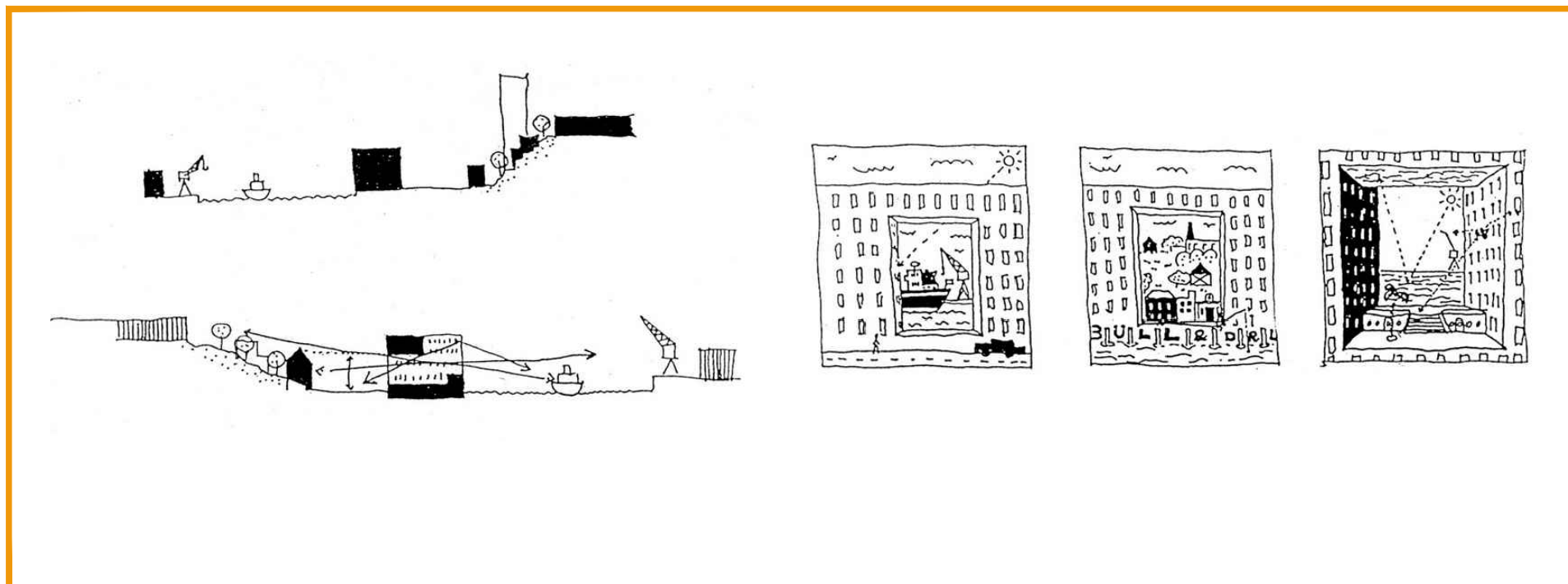
Bivše lučko područje grada Hamburga transformirano je u dinamičnu urbanu zonu. HafenCity najveći je urbanistički projekt u Europi. Projekt je iznimno **velikog mjerila** zbog čega je pri projektiranju korišteno više principa urbanističkog planiranja, različiti programi i gustoće izgrađenosti i naseljenosti. Područje je podijeljeno u osam zona koje imaju različite karaktere, a urbane zajednice osmišljene su na način da grad **živi 24 sata dnevno**. Matrica na kojoj je nastao masterplan je naslijeđena matrica nekadašnje luke. Autori naglašavaju važnost poštivanja **identiteta nekadašnje luke**, pa se u postojeći kontekst uklapaju reinterpetirajući postojeće elemente u prostoru.

Holzhafen | Hamburg | Njemačka
KCAP/ASTOC

Projekt za Holzhafen sastoji se od tri masivna objekta s **otvorima koji kadriraju** rijeku Elbu i industrijsku luku. Monumentalne zgrade ne predstavljaju granicu prema obali već omogućavaju **vizualnu komunikaciju** između grada i rijeke. Dok se prema obali objekti doživljavaju u punoj veličini, sa ulične strane zgrade su prilagođene **manjem mjerilu** okolnih objekata i uklapaju se u postojeći kontekst. Projektanti se **odabirom materijala** - ciglom, te čelikom i staklom - referiraju na pojavnost starih skladišnih hala u lučkome području. Zbog raznolikosti funkcija unutar jednog objekta dolazi do igre mjerilom što rezultira **različitim ambijentima**.

Kako potaknuti dijalog u prostoru koji obiluje kontrastom?

Može li nedovršenost postati tema koja sugerira kontinuiranu transformaciju?

Kako naselje definira rub grada?

Možemo li barijerama manipulirati prostorom?

Kako prezentirati identitet sjevernog ruba grada?

IZVORI

IDENTITET

- 01 <https://www.enciklopedija.hr/>
- 02 Heidegger, Martin - Building Dwelling Thinking (1954.)
- 03 Norberg-Schulz, Christian - Genius Loci, Towards a Phenomenology of Architecture (1980.)
- 04 Lynch, Kevin - The Image of the City (1960.)

O LOKACIJI

- 05 Klempić, Sanja - Razvoj stambenih naselja Splita nakon 2.svj rata - Hrvatski geografski glasnik 66/2, 95 - 120 (2004.)
- 06 Bjelajac, Slobodan - Bespravna stambena izgradnja u Splitu, sociološka studija, Urbanistički zavod Dalmacije (1970.)
- 07 Bjelajac, Slobodan - Podijeljeni grad: Urbosociološka istraživanja o Splitu u razdoblju 1970.-1990. (2009.)
- 08 Borčić, Goran - Povijest pisana svjetlom – Split od Prisce do Adriane, treći dio > zbirka povijesnih fotografija
- 09 Formato, Enrico - Fringe Area of a City, Can You Show Me The Way - URBACT (2017.)
- 10 <https://geoportal.dgu.hr/>
- 11 <https://arhiv.slobodnadalmacija.hr/>

BARIJERE

- 12 <https://www.enciklopedija.hr/>
- 13 Batty, Michael; Longley, Paul - Fractal Cities: A Geometry of Form and Function (1994.)
- 14 Sim, David - Soft City, Building Density for Everyday Life (2019.)

BROWNFIELD

- 15 Matković, Irena; Jakovčić, Martina - Brownfield prostori i njihova regeneracija - Časopis Prostor
- 16 Braunfield regeneracija - imperativ za održivi urbani razvoj - Časopis Građevinar 5/2012
- 17 Đokić, Irena; Sumpor, Marijana - Brownfield Redevelopment Issues in Croatia, professional pape
- 18 <https://www.kcap.eu/en/projects/v/hafencity/>
- 19 <https://www.kcap.eu/en/projects/v/holzhafen/>

SADRŽAJ

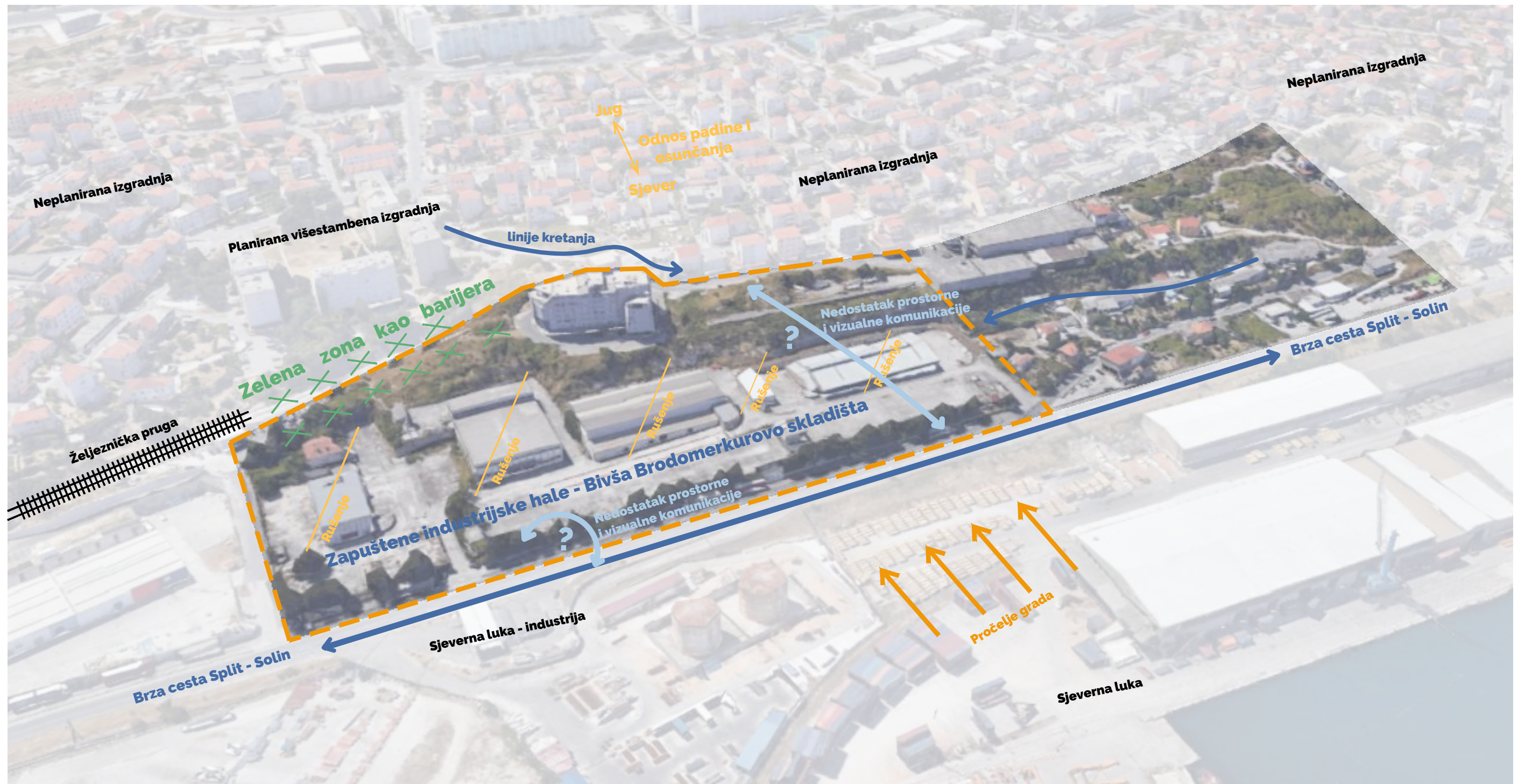
01 URBANIZAM

Problemska karta	str 27
GUP i urbana pravila	str 28
Urbanistički koncept	str 29
Situacija 1:2000	str 31
Situacija 1:1000	str 32
Urbanistički presjeci 1:1000	str 33

02 POLIFUNKCIONALNA DVORANA

Koncept dvorane	str 34
Program i iskaz površina	str 35
Situacija 1:500	str 36
Tlocrt +14,00 1:200	str 37
Tlocrt +18,00 1:200	str 38
Tlocrt +22,00 1:200	str 39
Tlocrt +26,50 1:200	str 40
Tlocrt +29,50 1:200	str 41
Tlocrt +34,00 1:200	str 42
Tlocrt +38,80 1:200	str 43
Presjek 1-1 1:200	str 44
Perspektivni presjek 1	str 45
Perspektivni presjek 2	str 46
Presjek 2-2 1:200	str 47
Presjek 3-3 1:200	str 48
Pročelje sjever 1:200	str 49
Pročelje istok 1:200	str 50
Pročelje jug 1:200	str 51
Pročelje zapad 1:200	str 52
Studija fasade	str 53
3D interijer	str 54
3D eksterijer	str 57
Fotografije makete	str 61

➤ **MENTOR** | prof. art. Ante Kuzmanić, dipl. ing. arh

Generalni urbanistički plan Splita - **Namjena**

obuhvat:

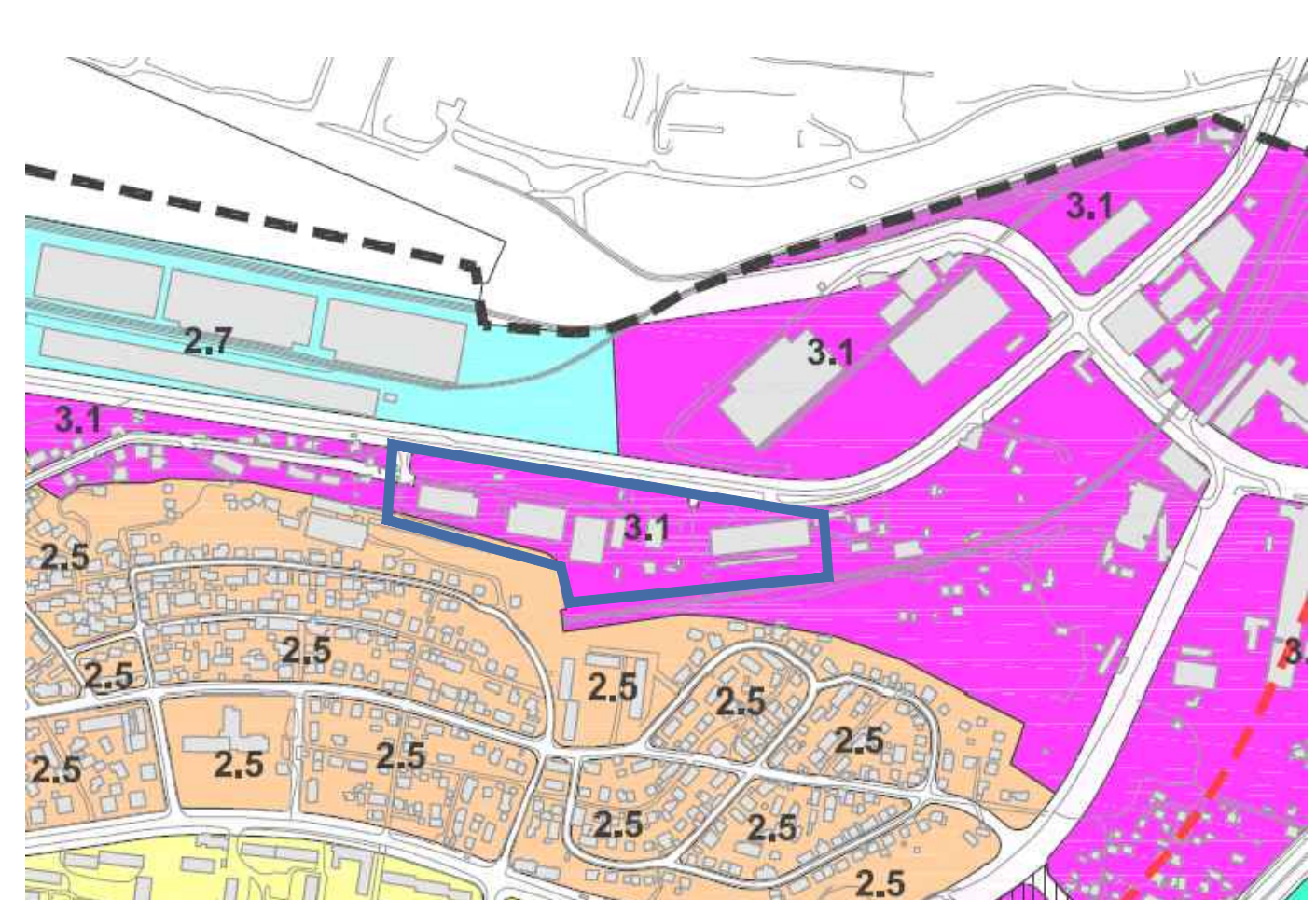
neposredna okolina :

I - GOSPODARSKA NAMJENA

M₁ - MJEŠOVITA NAMJENA, PRETEŽITO STAMBENA

K - POSLOVNA NAMJENA

Generalni urbanistički plan Splita - **Urbana pravila**

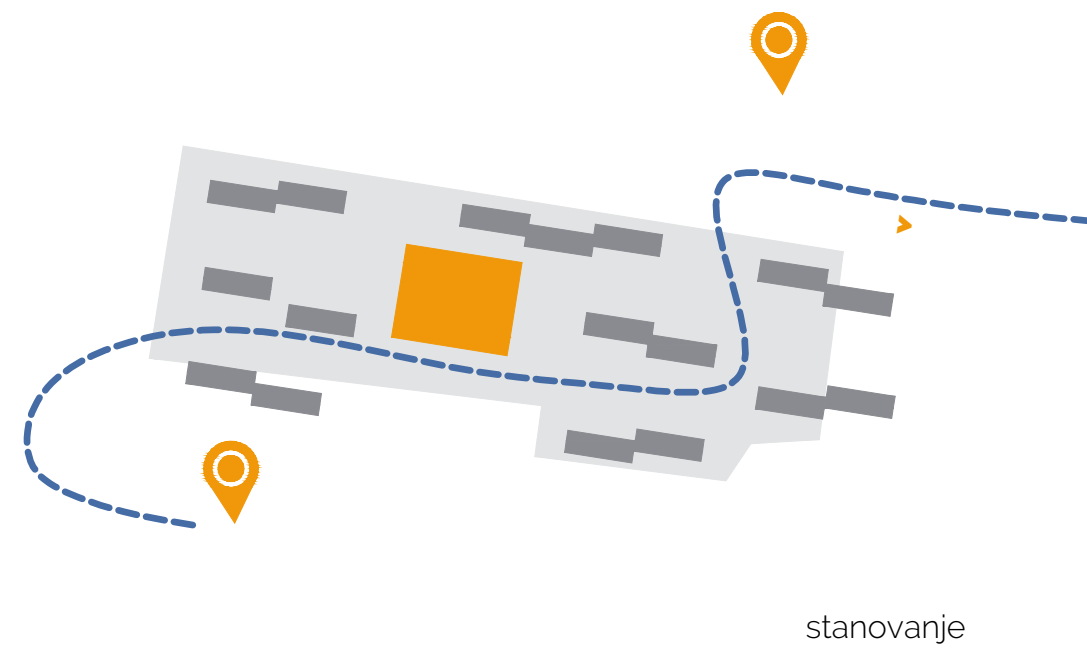
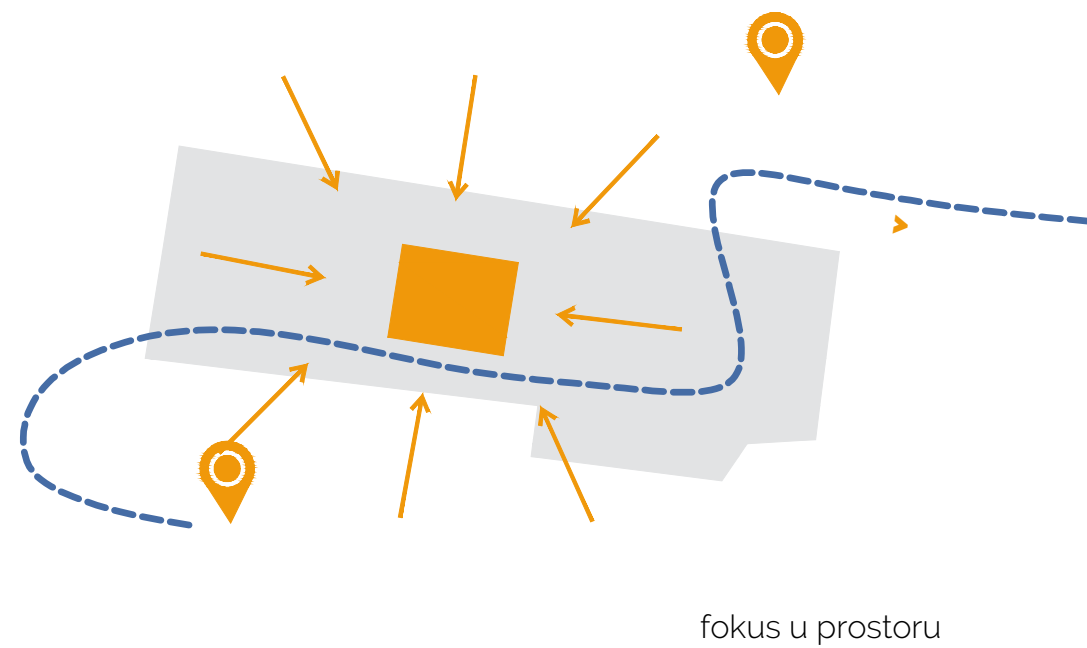
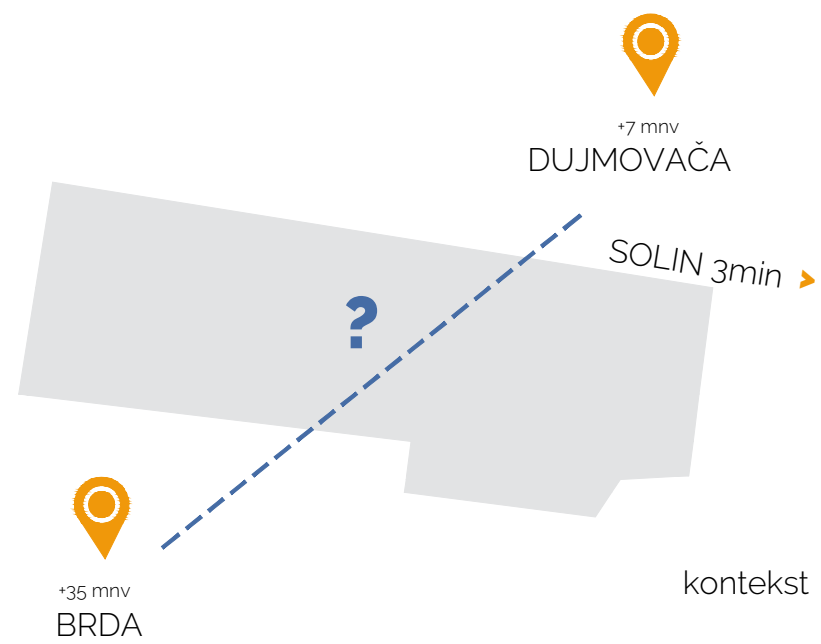
3. NISKOKONSOLIDIRANA PODRUČJA

3.1 Sanacija, uređivanje, i urbana obnova djelomično izgrađenih prostora mješovite izgradnje

Intervencija predviđa zahvat u prostoru koji je u skladu sa stavkom urbanih pravila iz Generalnog urbanističkog plana - odnosno predviđa **sanaciju i urbanu obnovu** odabranog područja. Trenutna namjena je gospodarska, no pri intervenciji i obnovi cilj je promjena namjene u M₁ mješovitu zonu s pretežitim stanovanjem i D društvenu namjenu koja se odnosi na područje polifunkcionalne dvorane. Homogenost sve zapuštenije gospodarske zone narušava kvalitetu i potencijal ambijenta. Cilj je ukinuti prostornu barijeru koja je definirana u analizi, te generirati cjeloviti doživljaj prostora koji formira sjeverno pročelje grada Splita. Drugi važan čimbenik, uz **kontinuitet prostora**, jest uvođenje javnog života pomoću snažnog **fokusa** koji unutar sebe nosi veliku raznolikost sadržaja pritom donoseći nove kvalitete.

izvor: <https://www.split.hr/ukljuci-se/prostorno-planska-dokumentacija/planovi-na-snazi/gup-splita>

odnos pješak vs. promet

uvođenje zelenila na obuhvat

savladavanje visinskih razlika

Jug > M 1:200

Referentni presjek

Ograde - karakterističan motiv reinterpretiran je na fasadama stambenih objekata (kao zaštita od sunca i fasada vertikalnih komunikacija) da bi se omogućila parcijalna vidljivost.

Zidovi - ideja projekta temelji se na povezanosti, pa projekt zidove tretira isključivo u slučaju postojećih zidova. Potporni zid koji se nalazi na granici s Brdima neutraliziran je izgradnjom.

Topografija - strmi teren i velike razlike u nadmorskoj visini savladane su platformama koje omogućuju pješacima sigurnost kretanja. Promet i promet u mirovanju smješteni su na donjim razinama.

Infrastruktura - Element koncepta je i prometna povezanost kroz obuhvat. No, cesta na obuhvatu ne predstavlja barijeru zahvaljujući kontinuiranim pješačkim platformama koje prolaze iznad ceste.

Zatvorena pročelja - pročelja novih objekata otvorena su i novim korisnicima pružaju kvalitetu osunčanja s juga, te specifičan pogled prema sjeveru.

URBANISTIČKI PROGRAM I PARAMETRI

obuhvat: 45 000 m²
kis: 0.851
kig: 0.213

predviđen br stanovnika: 1200
predviđen br stanova: 380
(G, 1S, 2S, 3S, 4S)

ukupna površina polifunkcionalne dvorane: 7135 m²

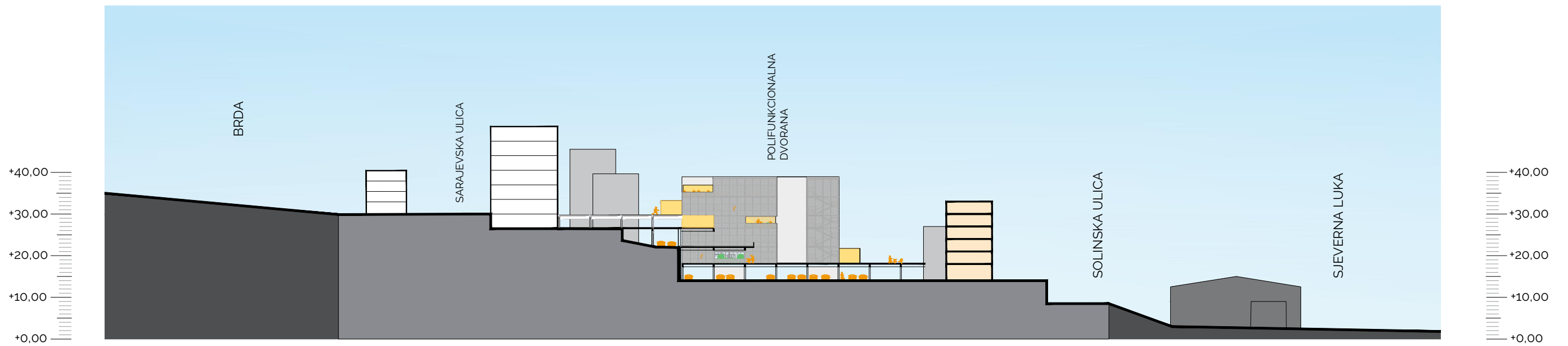
br parking mjesta: 800 PM
(700 PM za stanovnike)
(100 PM za dvoranu)

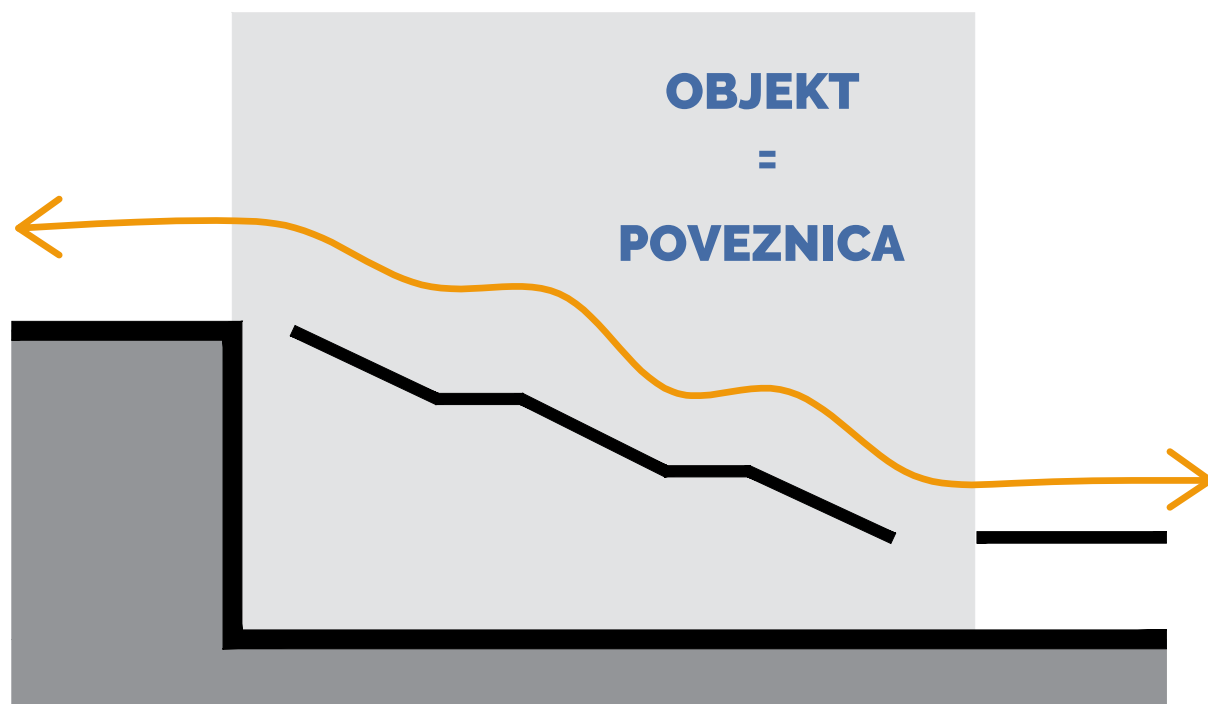
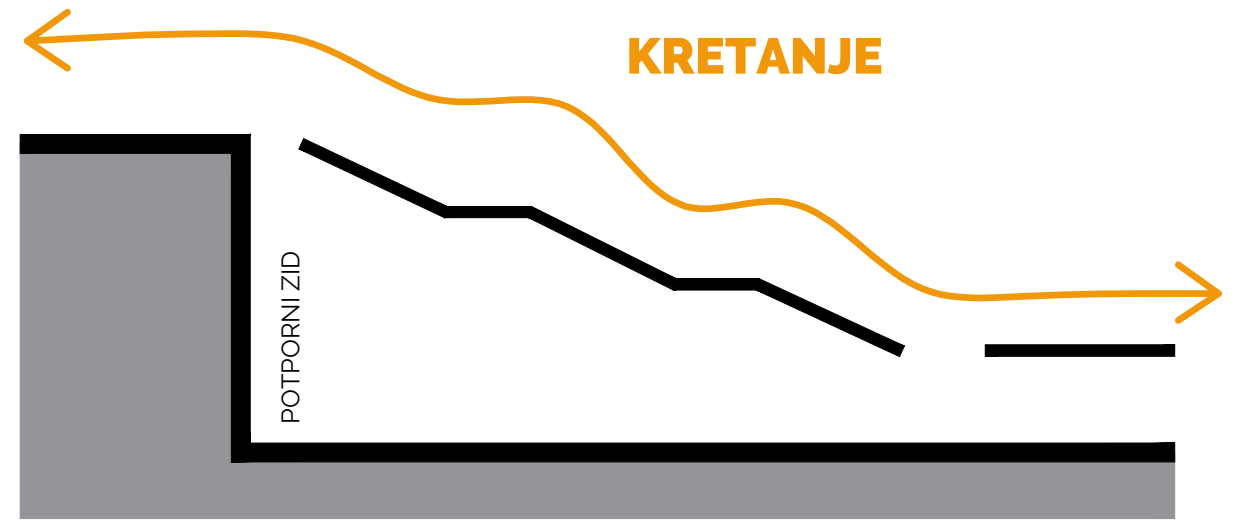
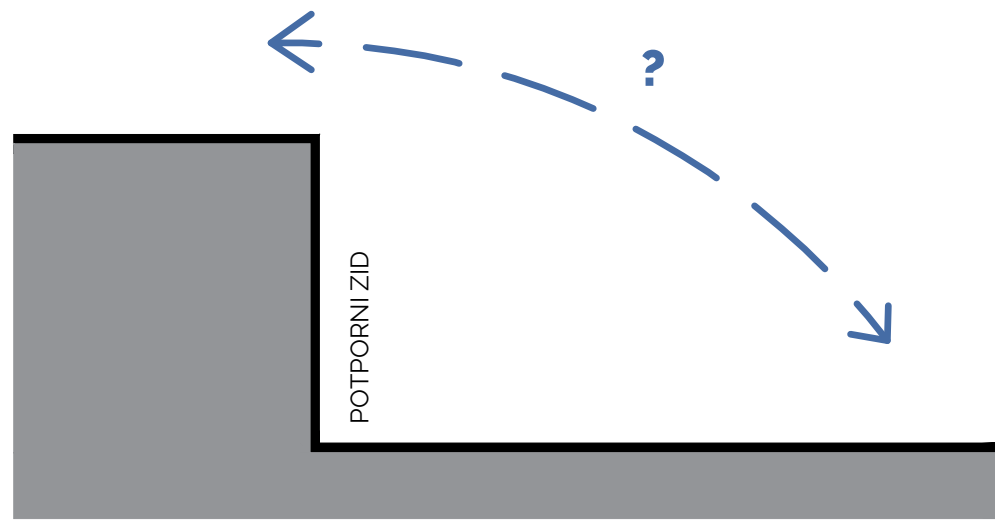

PRESJEK 1-1

PRESJEK 2-2

ETAŽA 0 - TLOCRT +14,00

natkriveni parking 2900 m²
-90 PM
- 4 PM za osobe s invaliditetom
- 3 PM za dostavna vozila

stubišne jezgre/ulazni prostori 114 m² (2 x 57 m²)
- vjetrobran, stubišta i lift

ETAŽA 1 - TLOCRT +18,00

caffe bar
- interijer sa stolovima 175 m²
- spremište 10 m²
- sanitarije 12 m²
- prostor za osoblje 15 m²
- vanjska terasa 90 m²

fitness/plesna dvorana
- dvorana 210 m²
- ured 15 m²
- garderobe i sanitarije 50 m²

trgovina
- prostor trgovine 300 m²
- skladište 25 m²
- ured 25 m²
- garderoba i sanitarije 38 m²

škola stranih jezika
- učionice 2x 55 m²
- terasa 55 m²
- dnevni boravak 30 m²
- sanitarije 55 m²

centralno stubište i hodnici m²

stubišne jezgre 114 m² (2 x 57 m²)
- stubišta i lift

ETAŽA 2 - TLOCRT +22,00

čitaonica
- čitaonica 340 m²
- terase 88 m²
- sanitarije 30 m²
- spremišta 25 m²

fotostudio
- prodavaonica 25 m²
- studio 20 m²
- fotolaboratorij 6 m²
- spremište i sanitarije 8 m²

izložbena dvorana
- dvorana 210 m²
- ured 16 m²
- spremište 20 m²
- sanitarije 5 m²

škola stranih jezika
- učionica 3x 55 m²
- sanitarije 55 m²

centralno stubište - galerija 240 m²
stubišne jezgre 114 m² (2 x 57 m²)
- stubišta i lift

ETAŽA 3 - TLOCRT +26,50

sportska dvorana
- jednodijelna dvorana 500 m²
- svlačionice 135 m²
- ambulanta 15 m²
- kabinet trenera 15 m²
- tehnički blok 45 m²
- spremište sprava 45 m²
- terasa 55 m²
- spremišta 21 m²

startup uredi
- ured 44 m²
- ured 27 m²
- ulazni prostor 20 m²
- čajna kuhinja 10 m²
- terasa 55 m²
- sanitarije 55 m²

centralno stubište - galerija 230 m²
stubišne jezgre 114 m² (2 x 57 m²)
- stubišta i lift

ETAŽA 4 - TLOCRT 29,50

sportska dvorana
- gledalište 150 m²
- galerija 60 m²
- sanitarije i garderoba 30 m²

konferencijska dvorana
- dvorana 200 m²
- sanitarije 15 m²
- spremište 10 m²

startup uredi
- ured 6x 20 m²
- sanitarije 55 m²

centralno stubište - galerija 220 m²

stubišne jezgre 114 m² (2 x 57 m²)
- stubišta i lift

ETAŽA 5 - TLOCRT +34,00

restoran
- restoran 160 m²
- kuhinja 55 m²
- sanitarije 55 m²
- terasa 55 m²

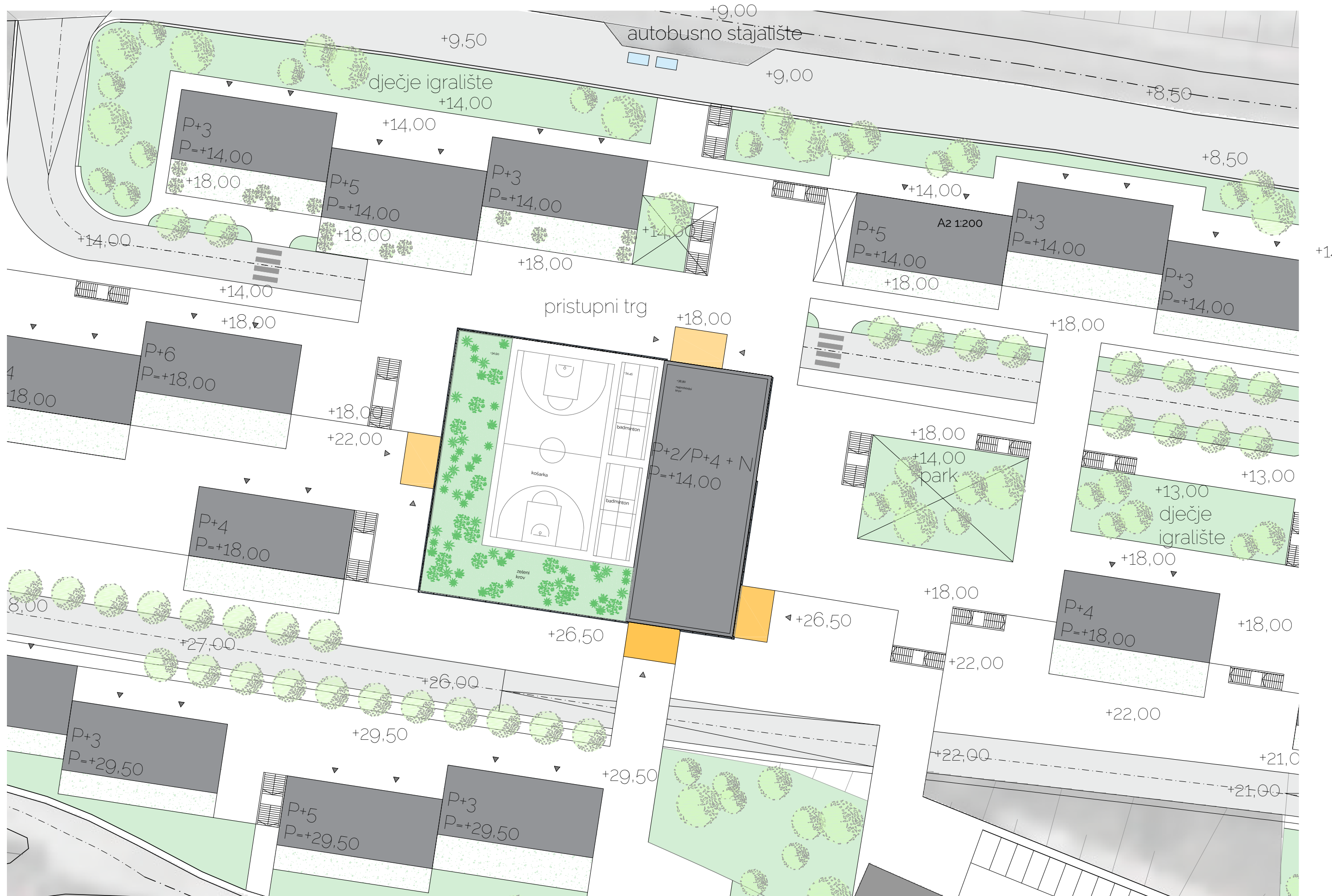
prohodni krov
- sportski tereni 650 m²
- zeleni krov 450 m²

centralno stubište - galerija 120 m²

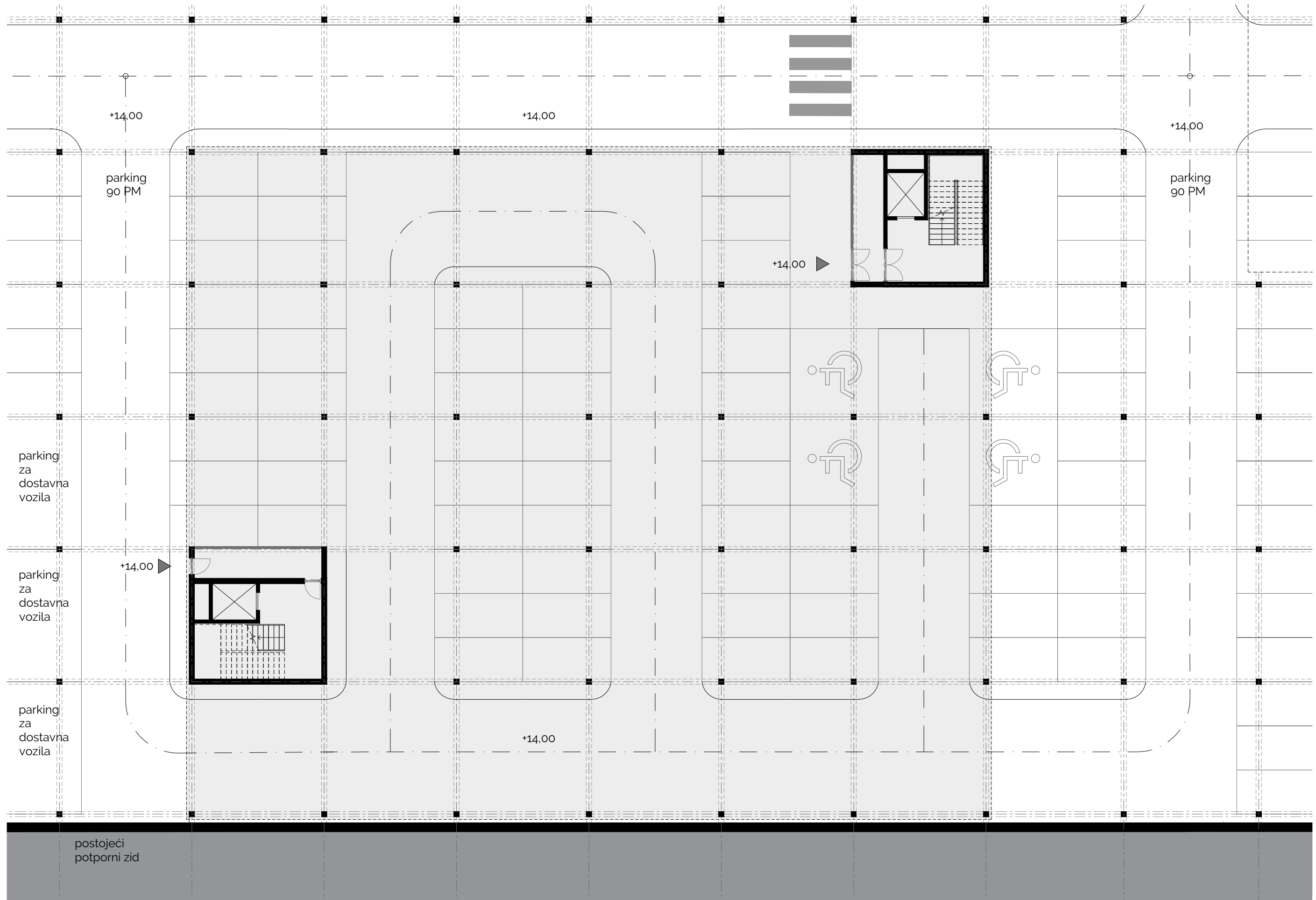
stubišne jezgre 57 m²
- stubište i lift

UKUPNA SUMA POVRŠINA

- netto površina 6843 m²
- komunikacije 1105 m²
- otvoreni prostori/terase 1500 m²

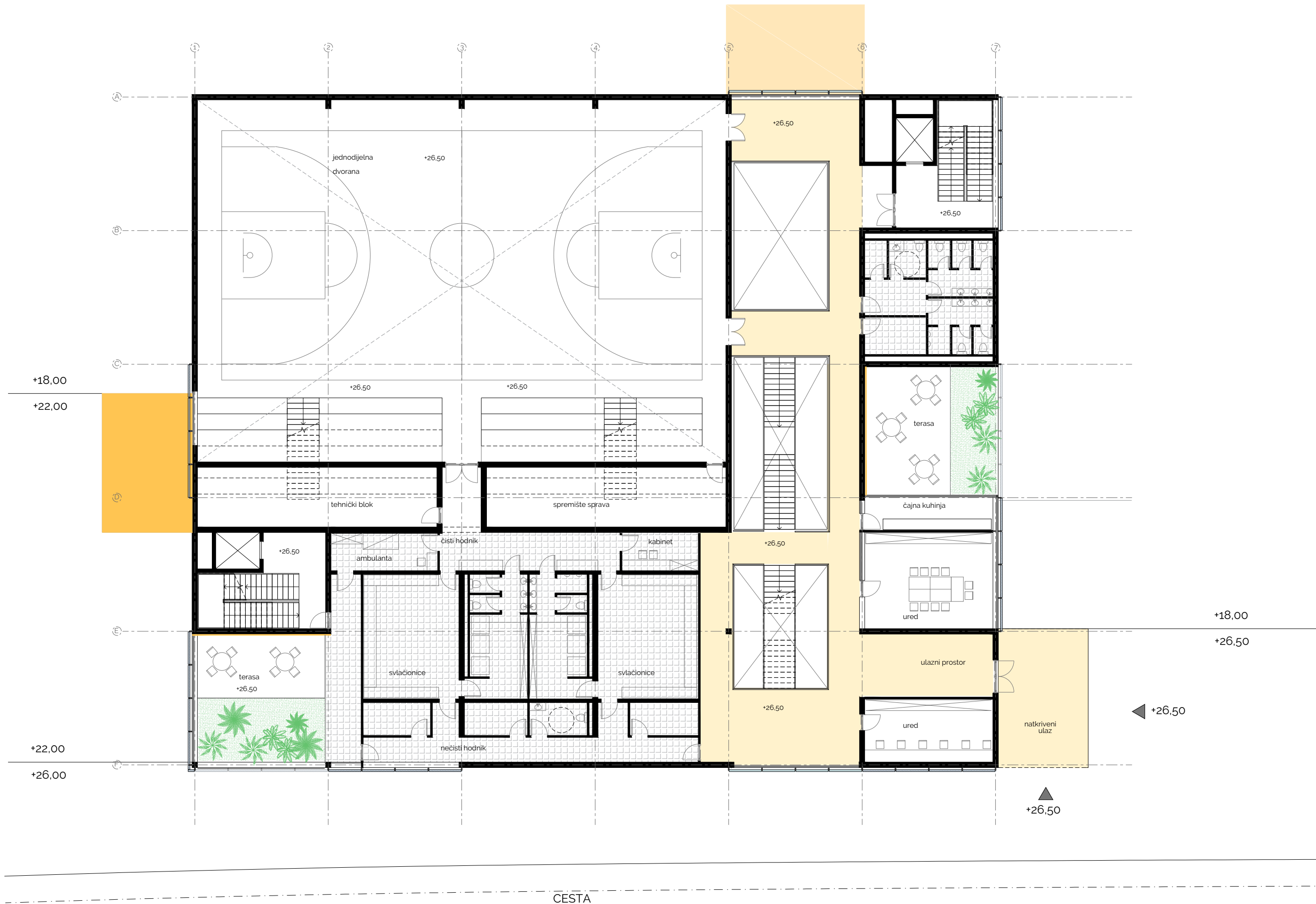

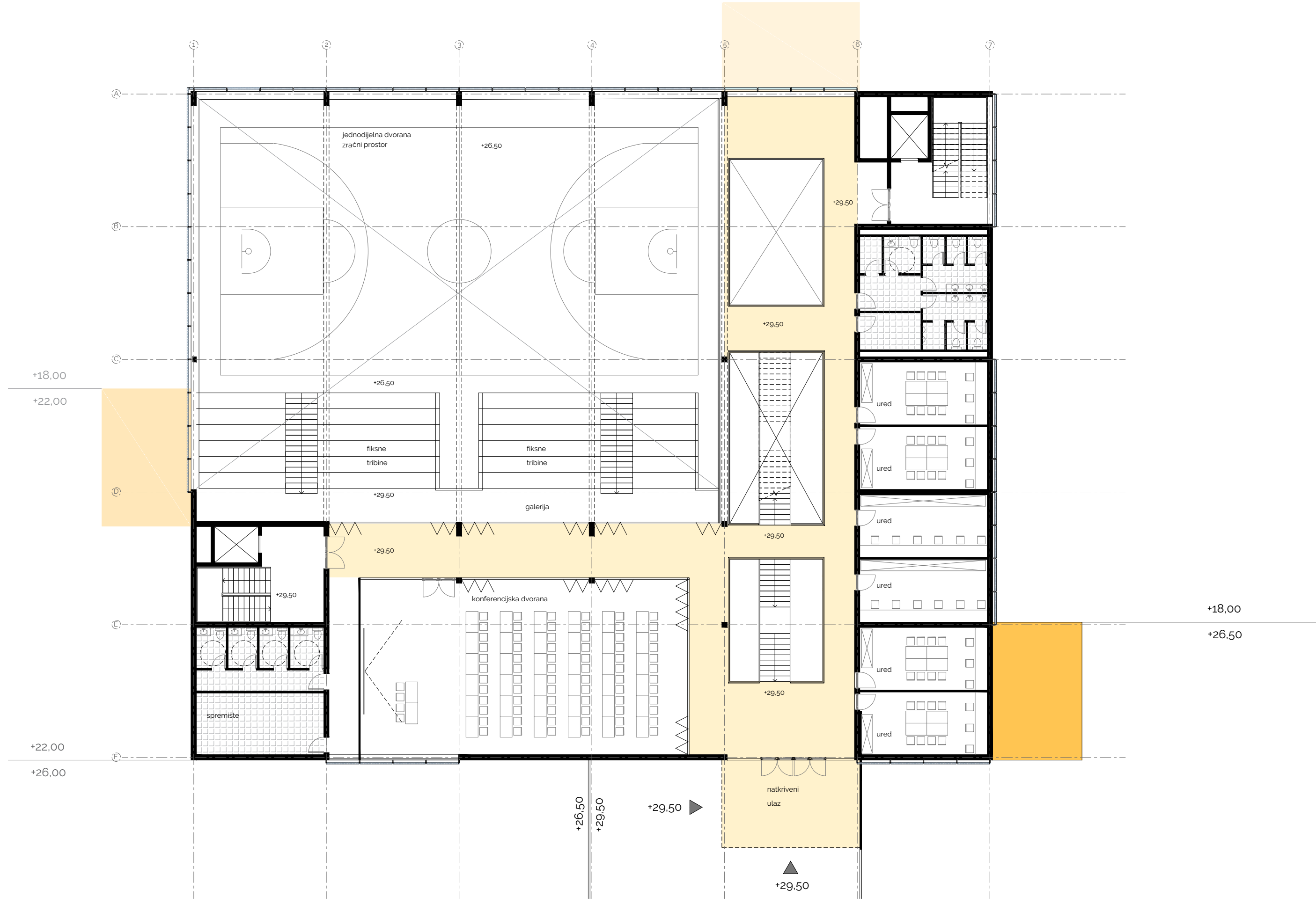

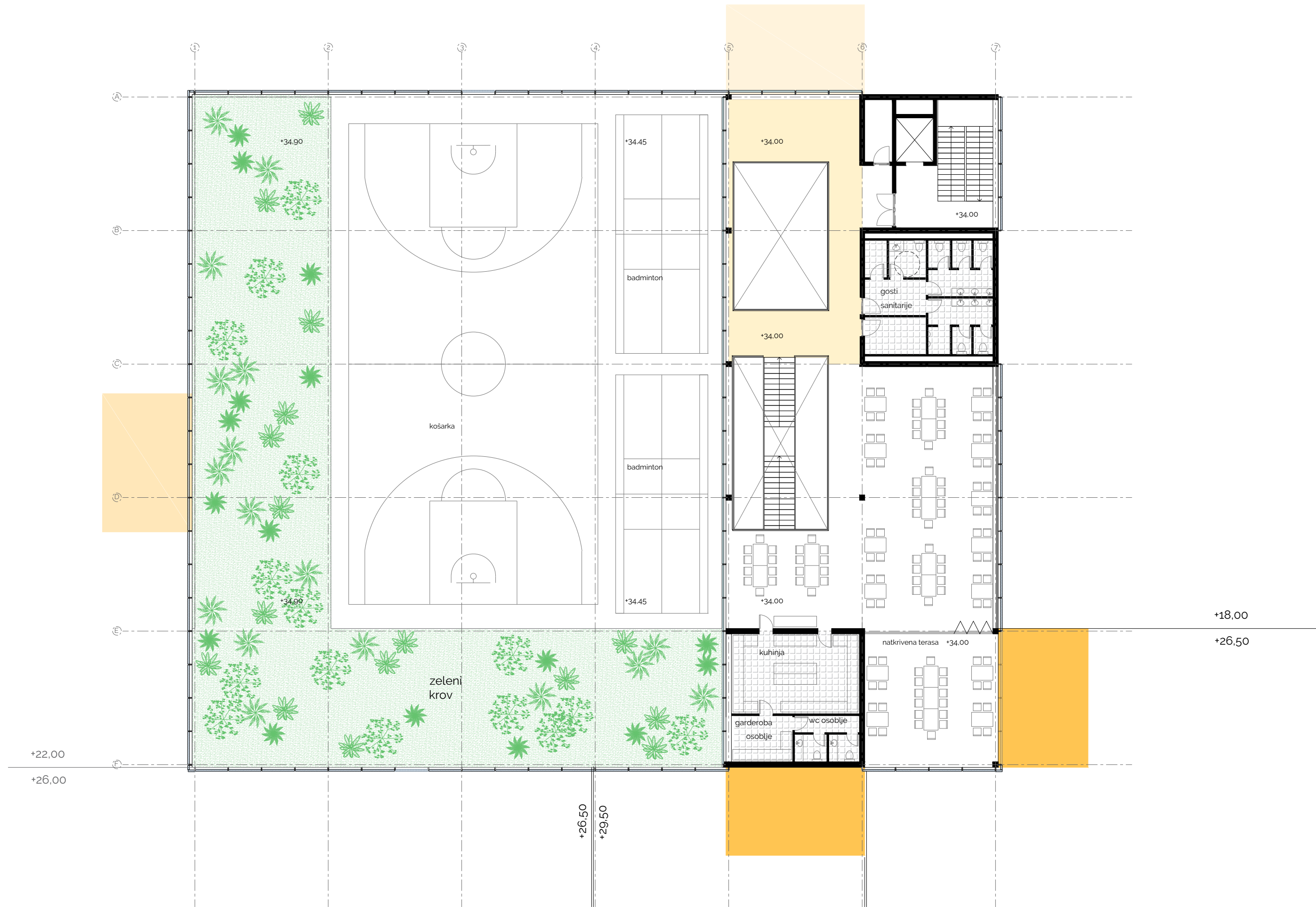

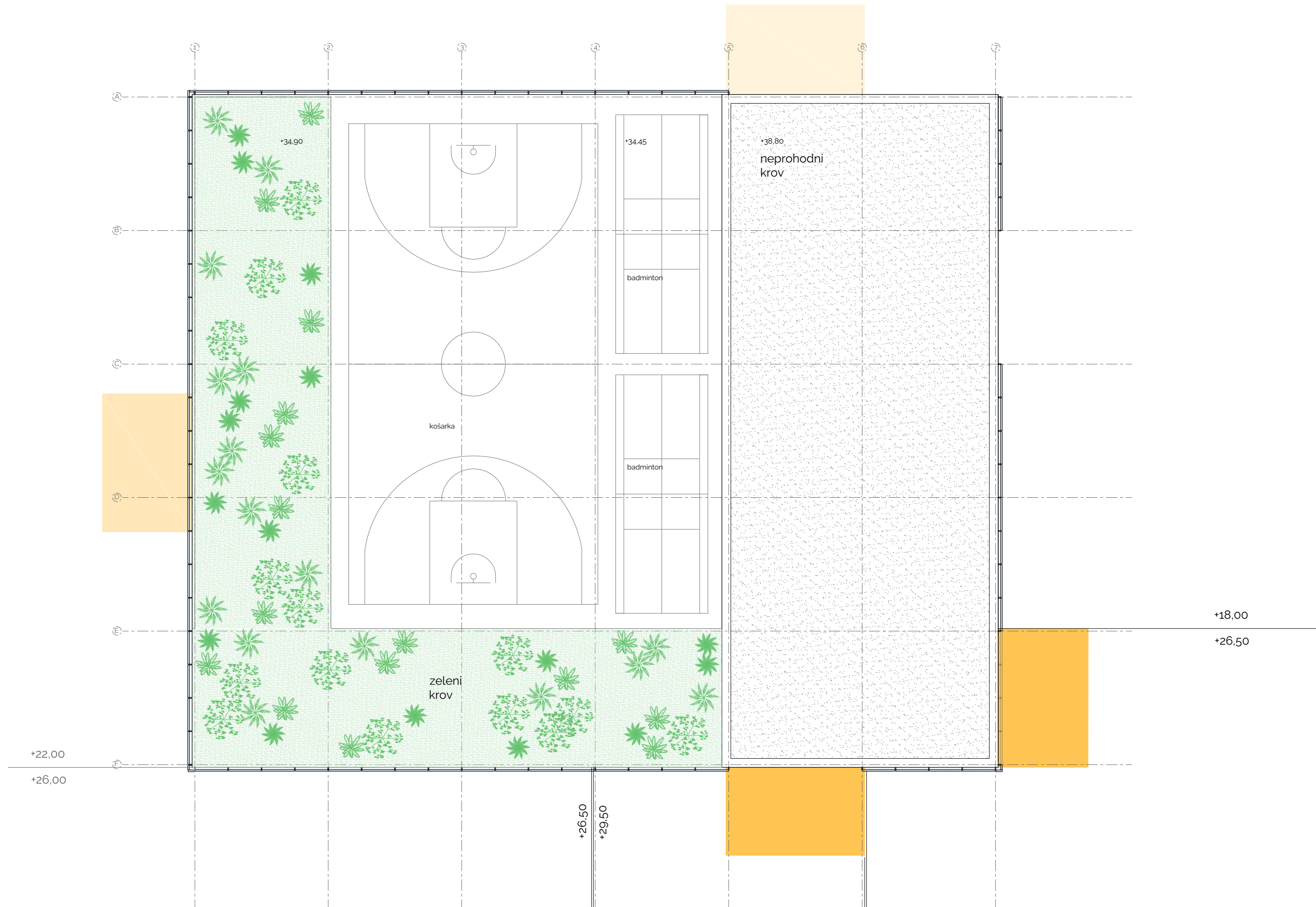

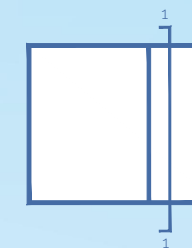

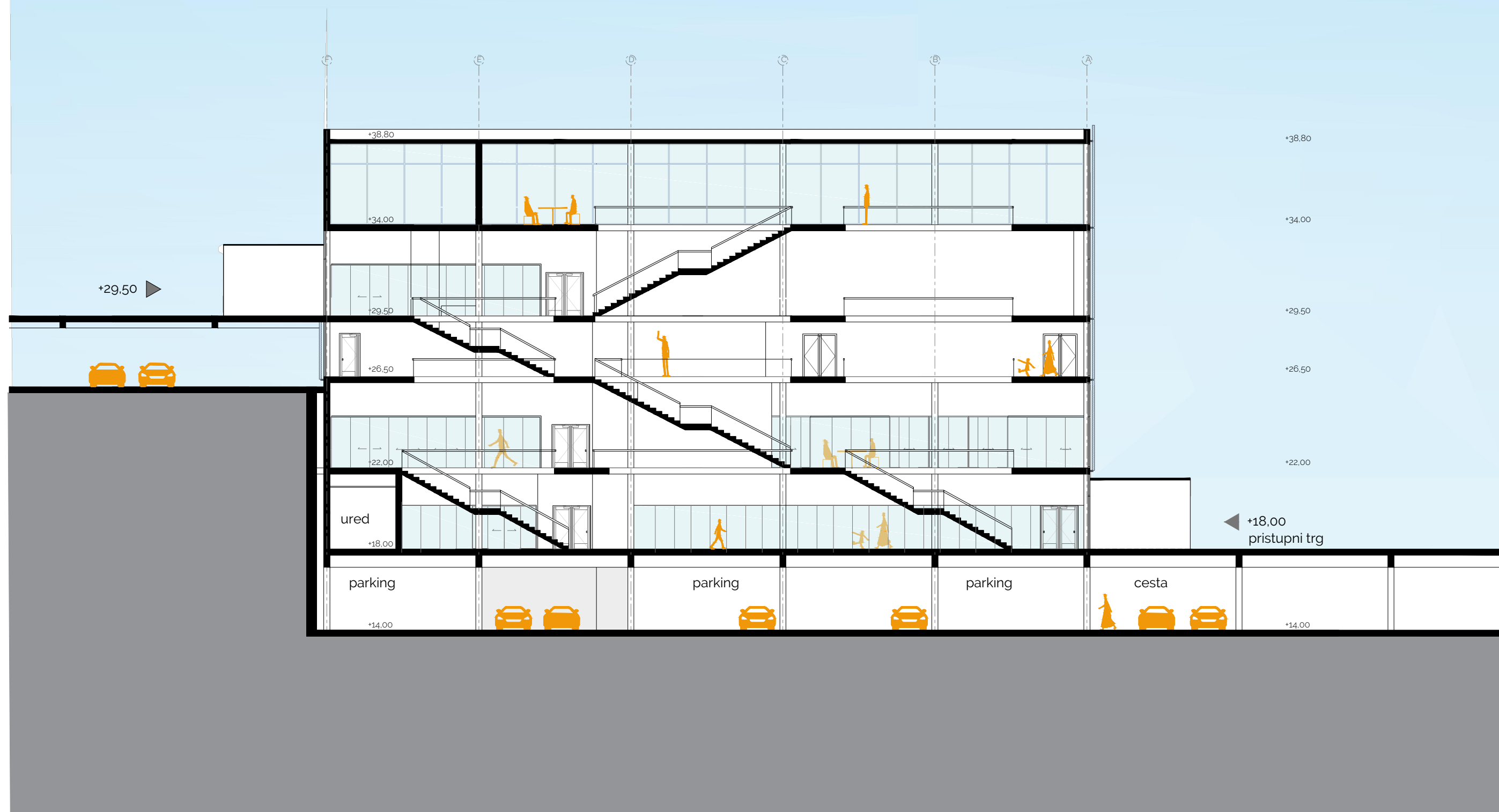

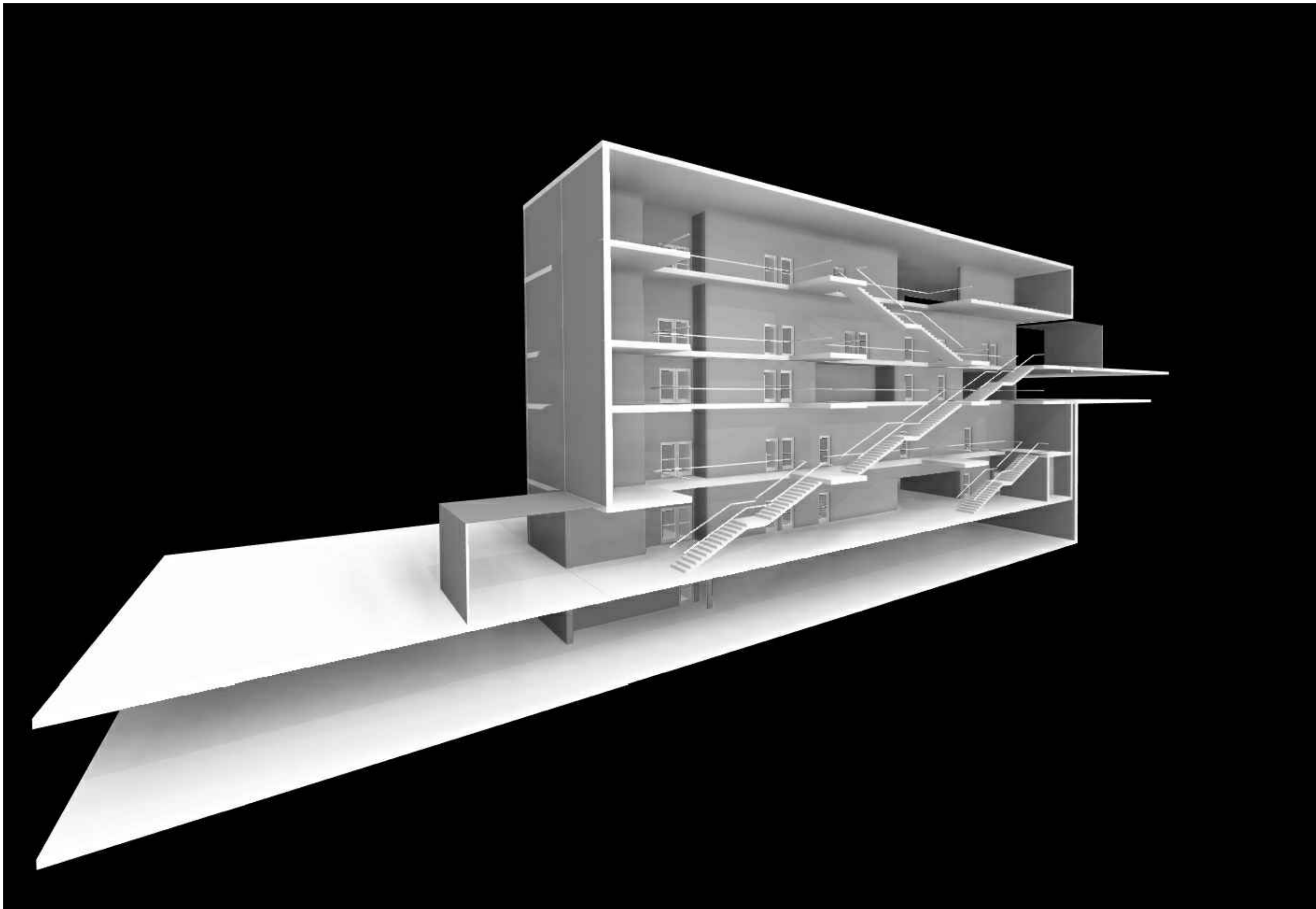

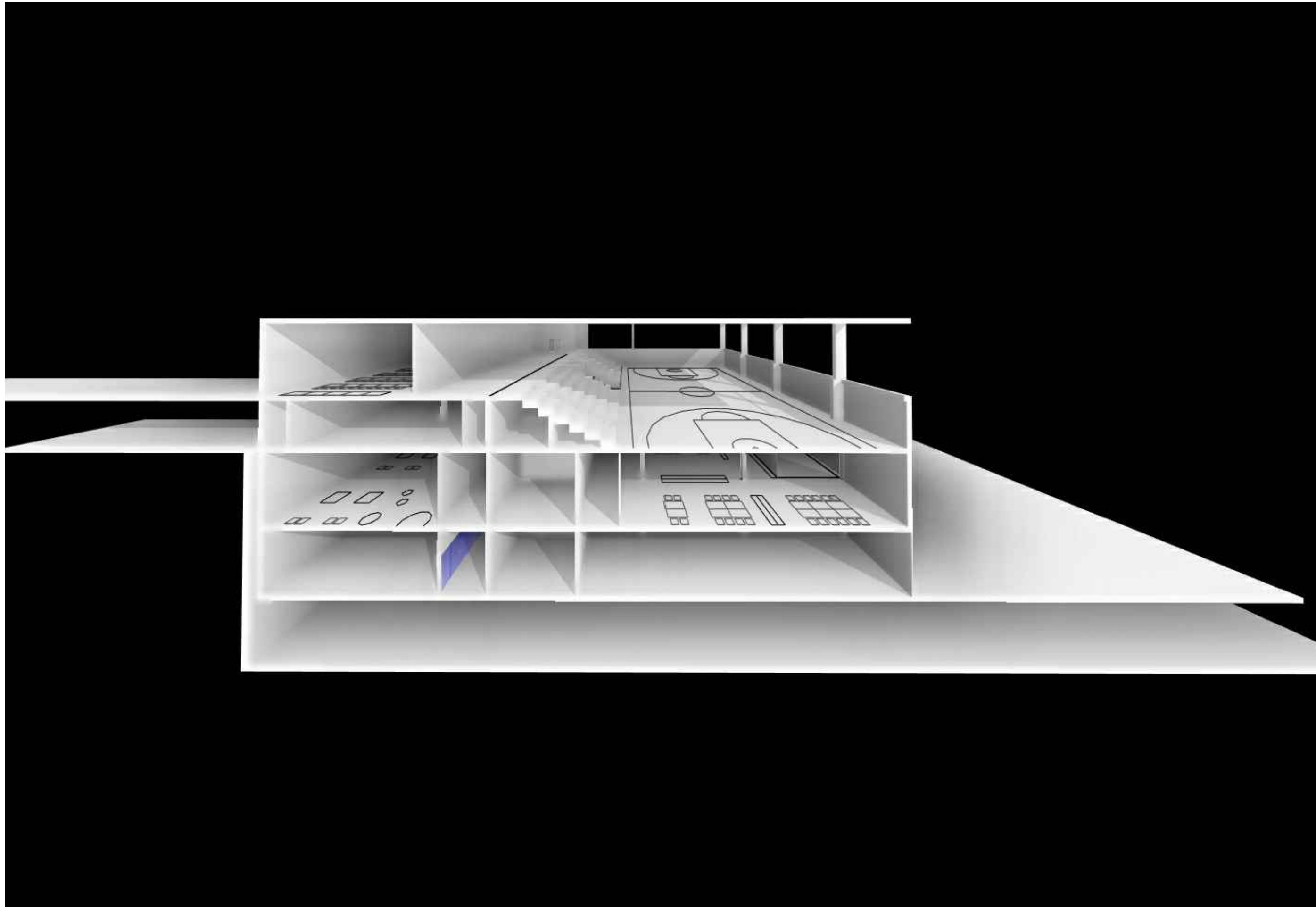

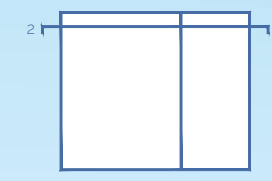
PRESJEK 1-1 | kroz glavnu
vertikalnu komunikaciju

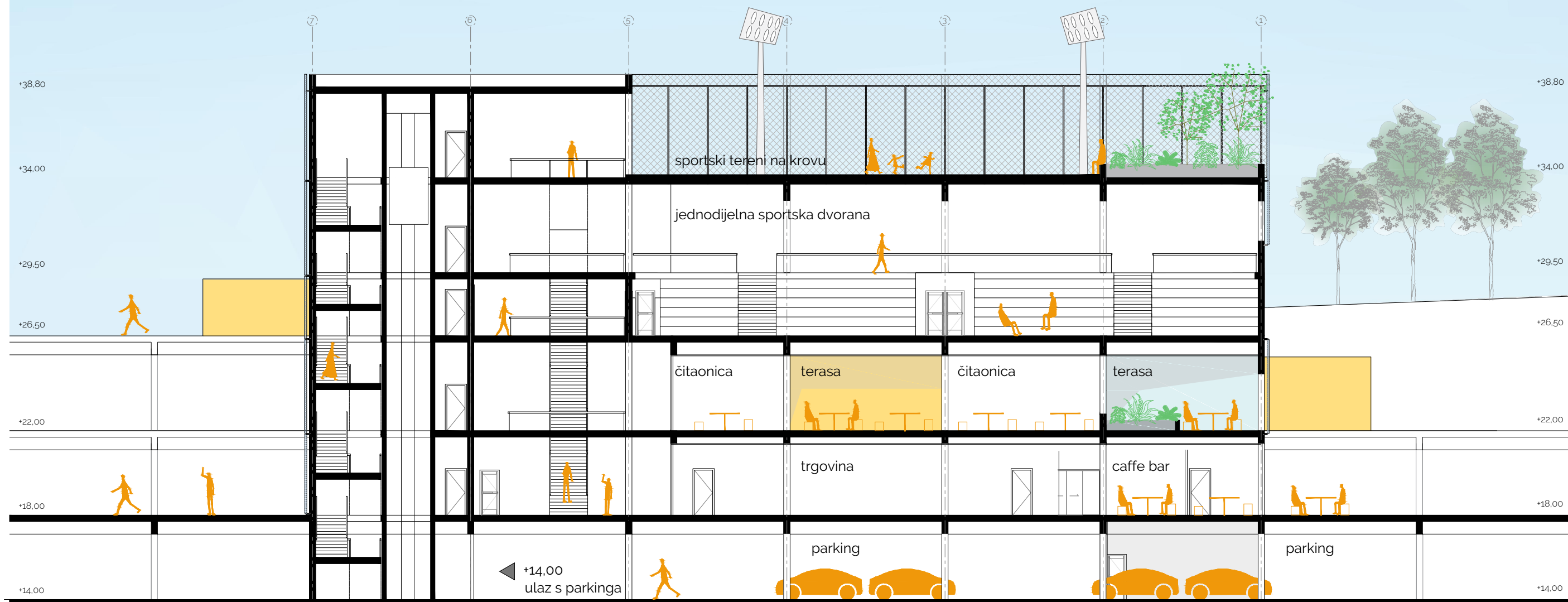

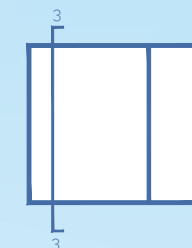

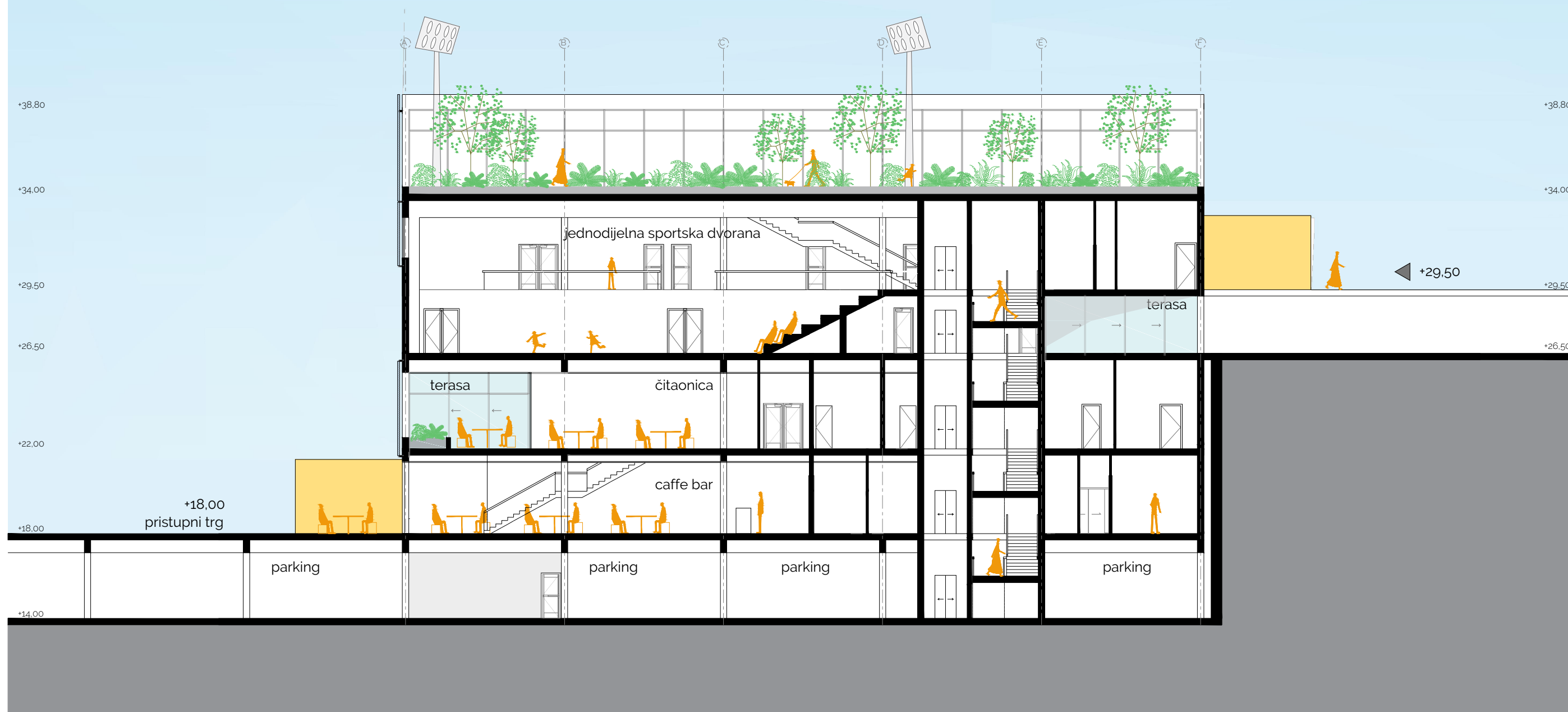

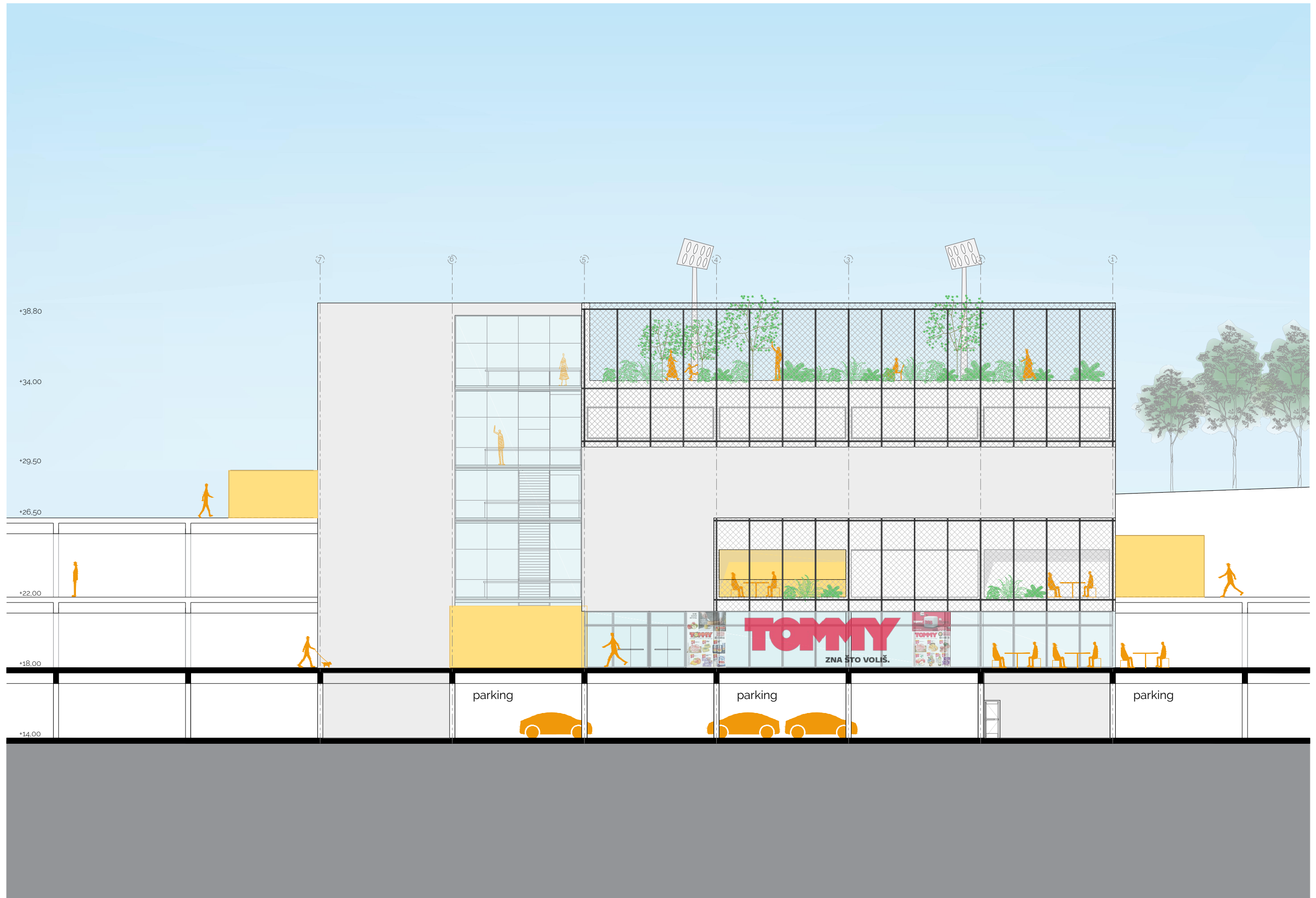
PRESJEK 2-2 | prema glavnom stubištu i tribinama u dvorani

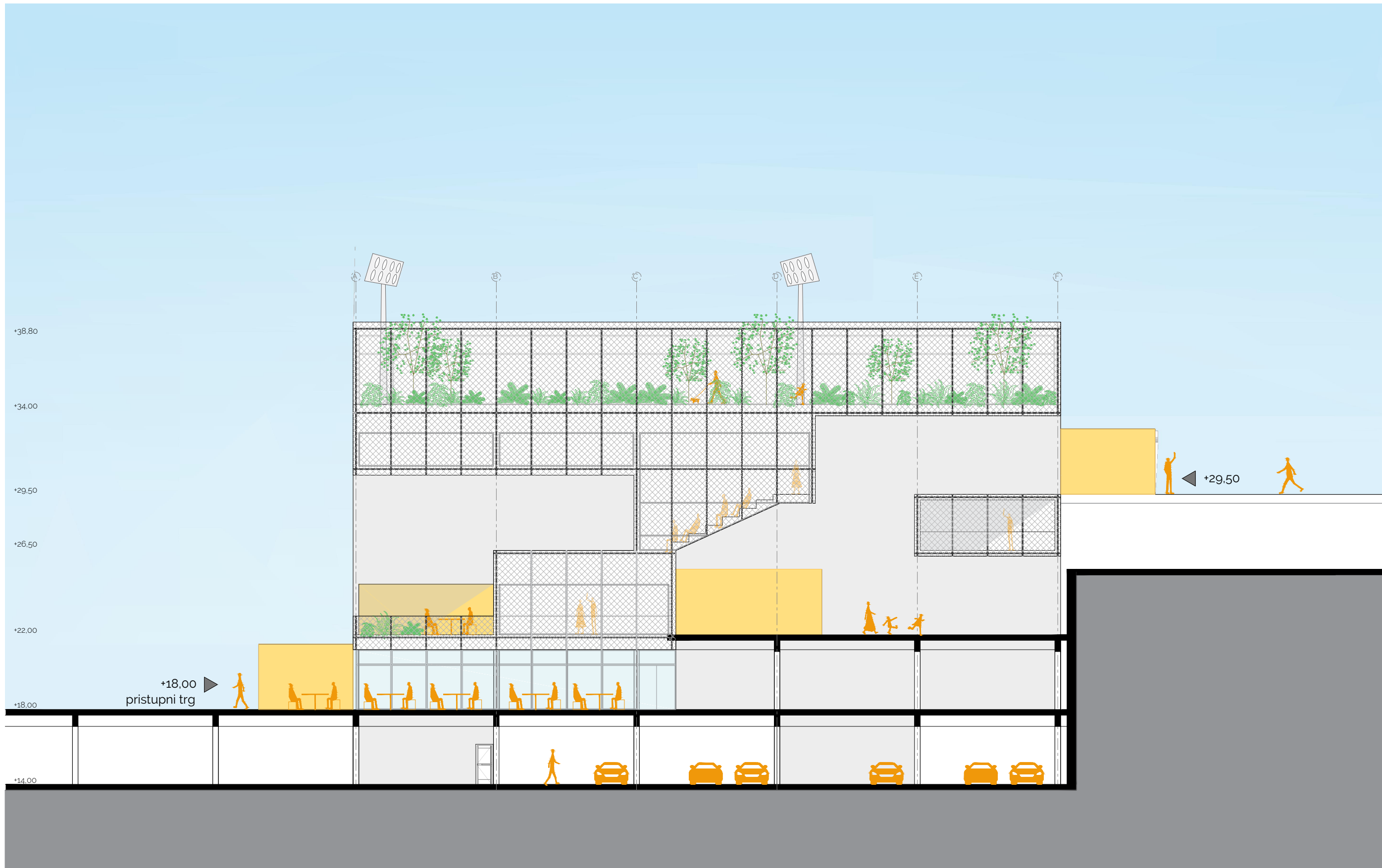
PRESJEK 3-3 | kroz tribine u sportskoj dvorani

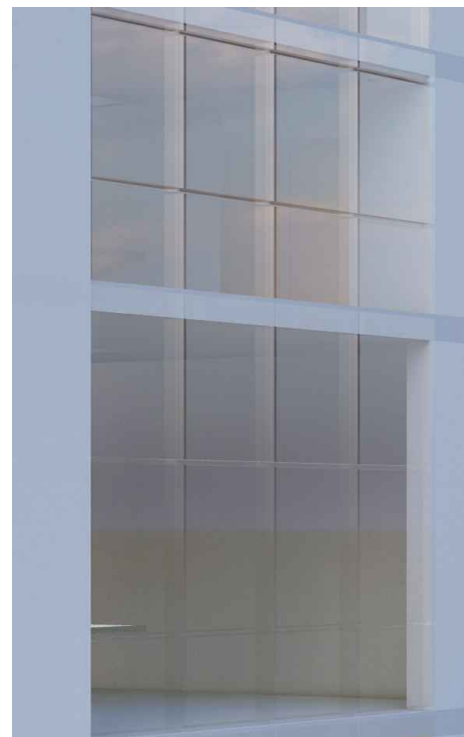

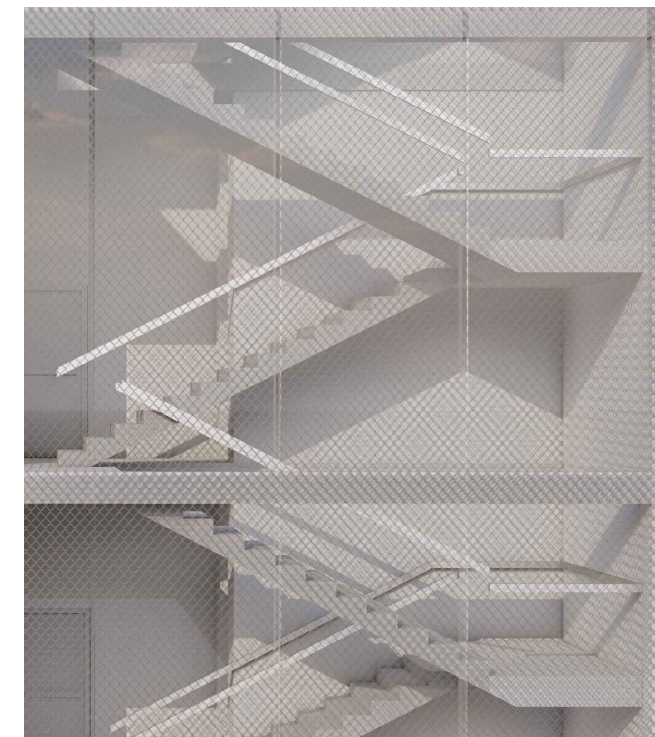

Opna zgrade predstavlja svojevrsnu granicu prema okolini. U analizi je pojašnjen pojam granica i utjecaj granica na prostor. Granice se kao pojava mogu primjeniti i na arhitekturu, pa objekt preispituje doživljaj fasade kao granice. Fasada sa stupnjem otvorenosti prema okolini sugerira što se nalazi unutar objekta, te pritom vanjskome svijetu prezentira ono što se događa unutra i tako privlači korisnike. Potpuno transparentna staklena fasada korištena je za prostore centralne komunikacije i daje mu na dodatnoj važnosti i uočljivosti. Cilj je da taj pasaž koji povezuje najvišu i najnižu točku obuhvata bude vidljiv i dostupan svima. Potuno zatvorena fasada ograđuje servisne i prostore koji zahtijevaju takve uvjete.

Transparentno - staklo

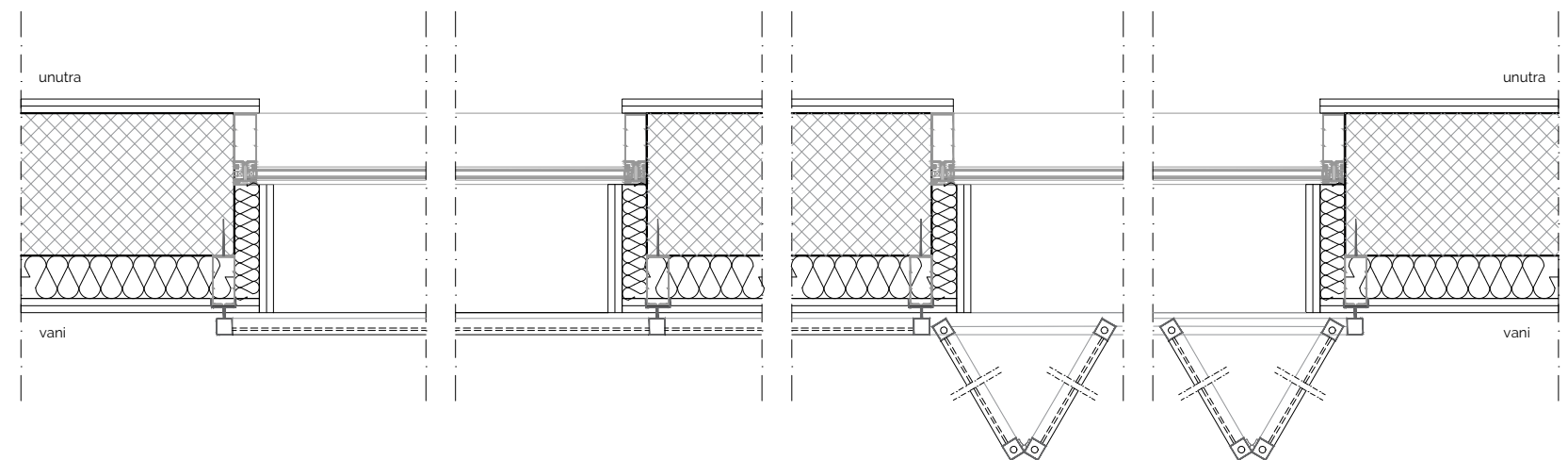

Polutransparentno - metalna mreža

Zatvoreno - beton

Polutransparentna fasada izvedena je od metalne mreže koja je ovješena na čeličnu potkonstrukciju. Mreža je postavljena na otvore, ali njezin tretman je različit. Tim jednim elementom ostvareno je više funkcija - fasada, klizno preklopni paneli za zaštitu od sunca, te ograda na terasama.

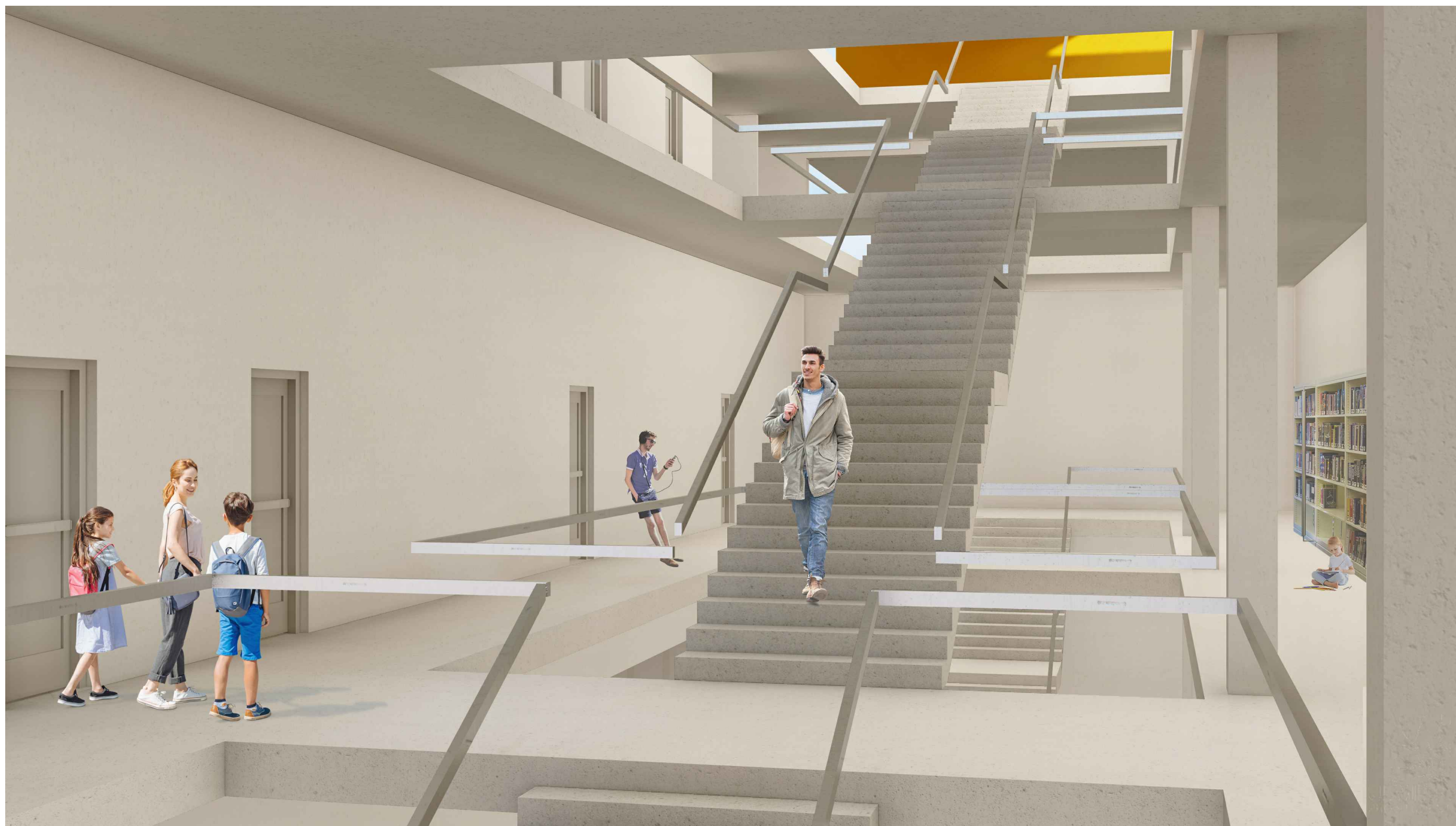
Funkcije metalne mreže

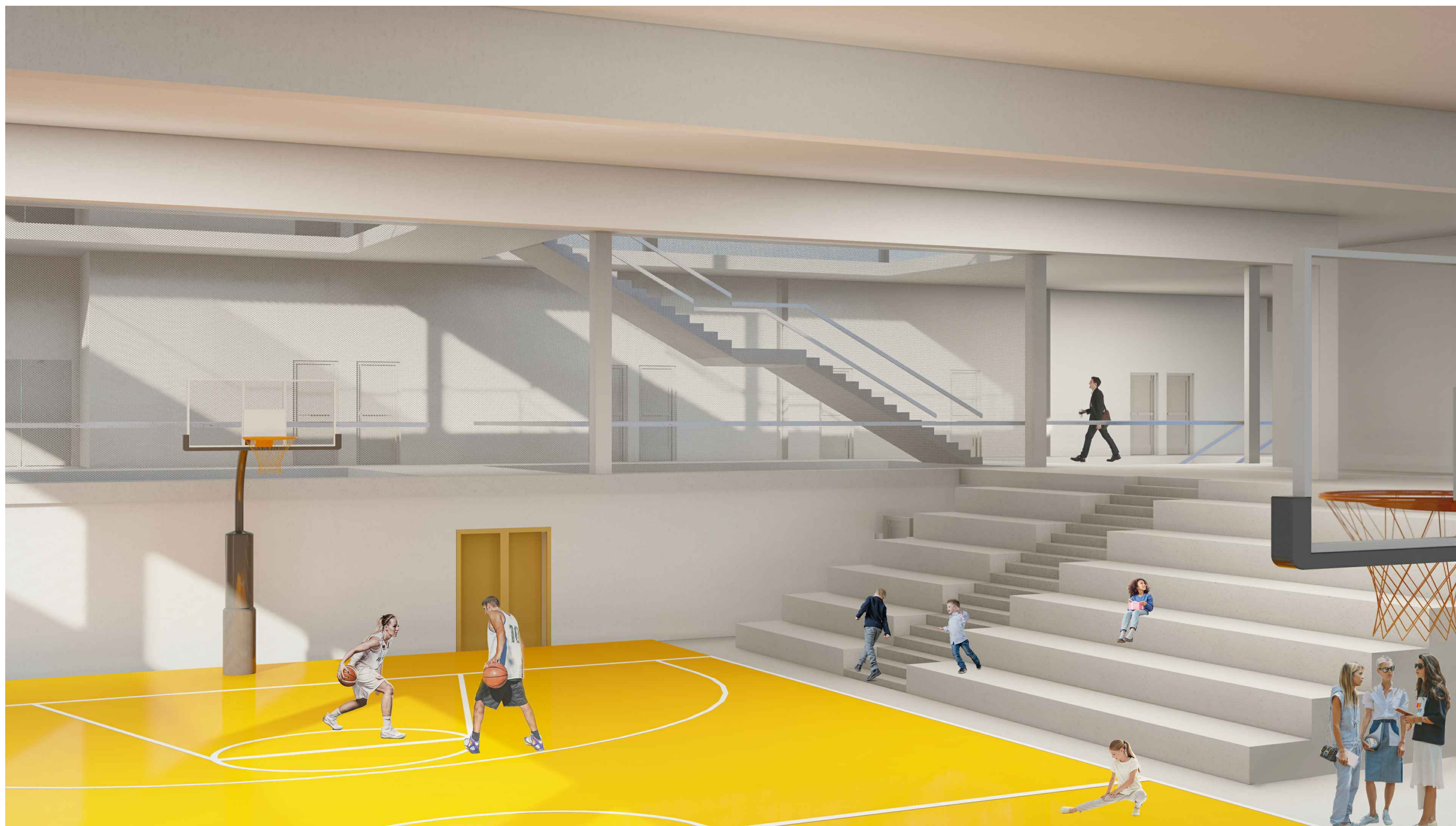
Ograda

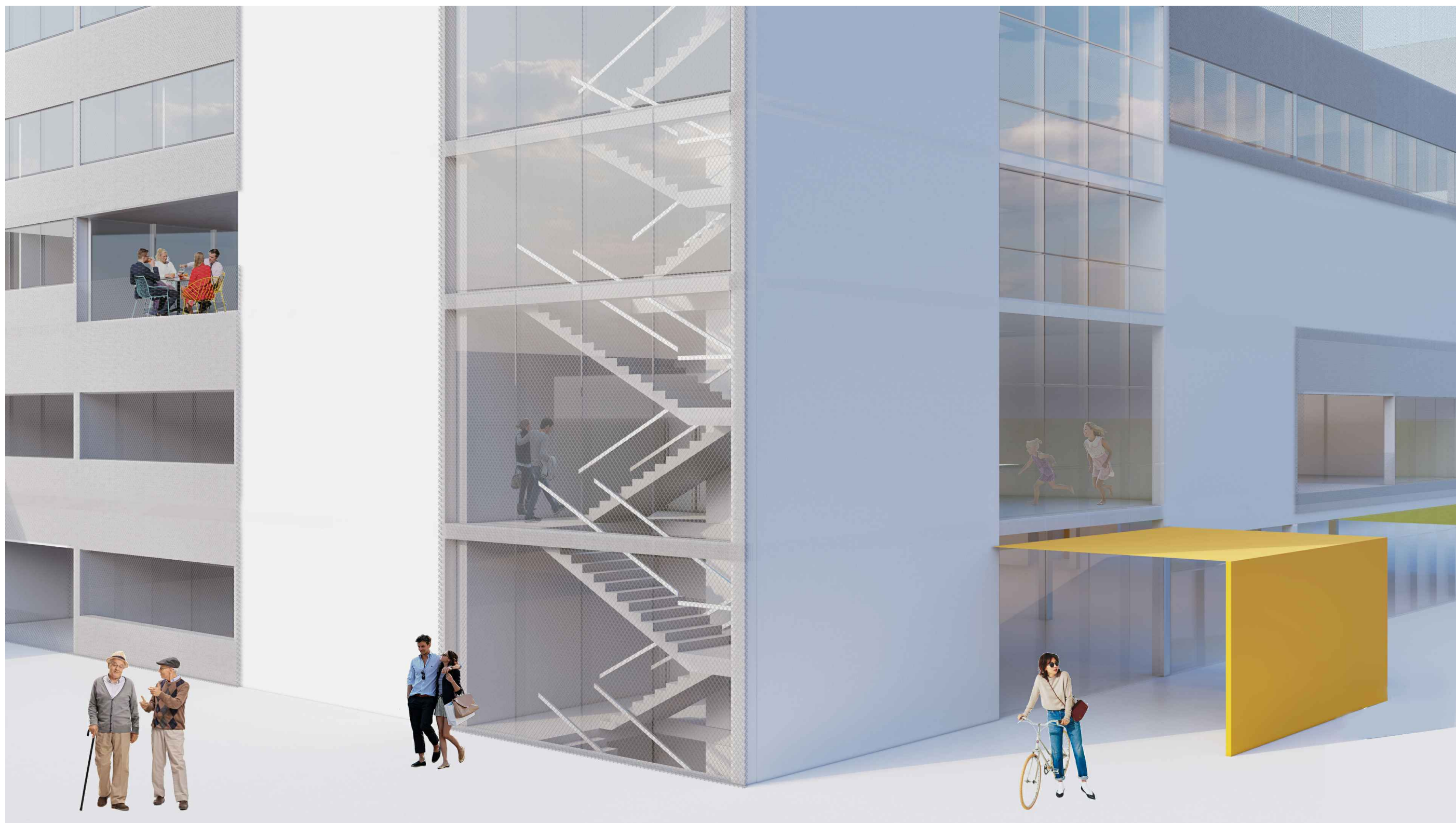
Fasada

Zaštita od sunca

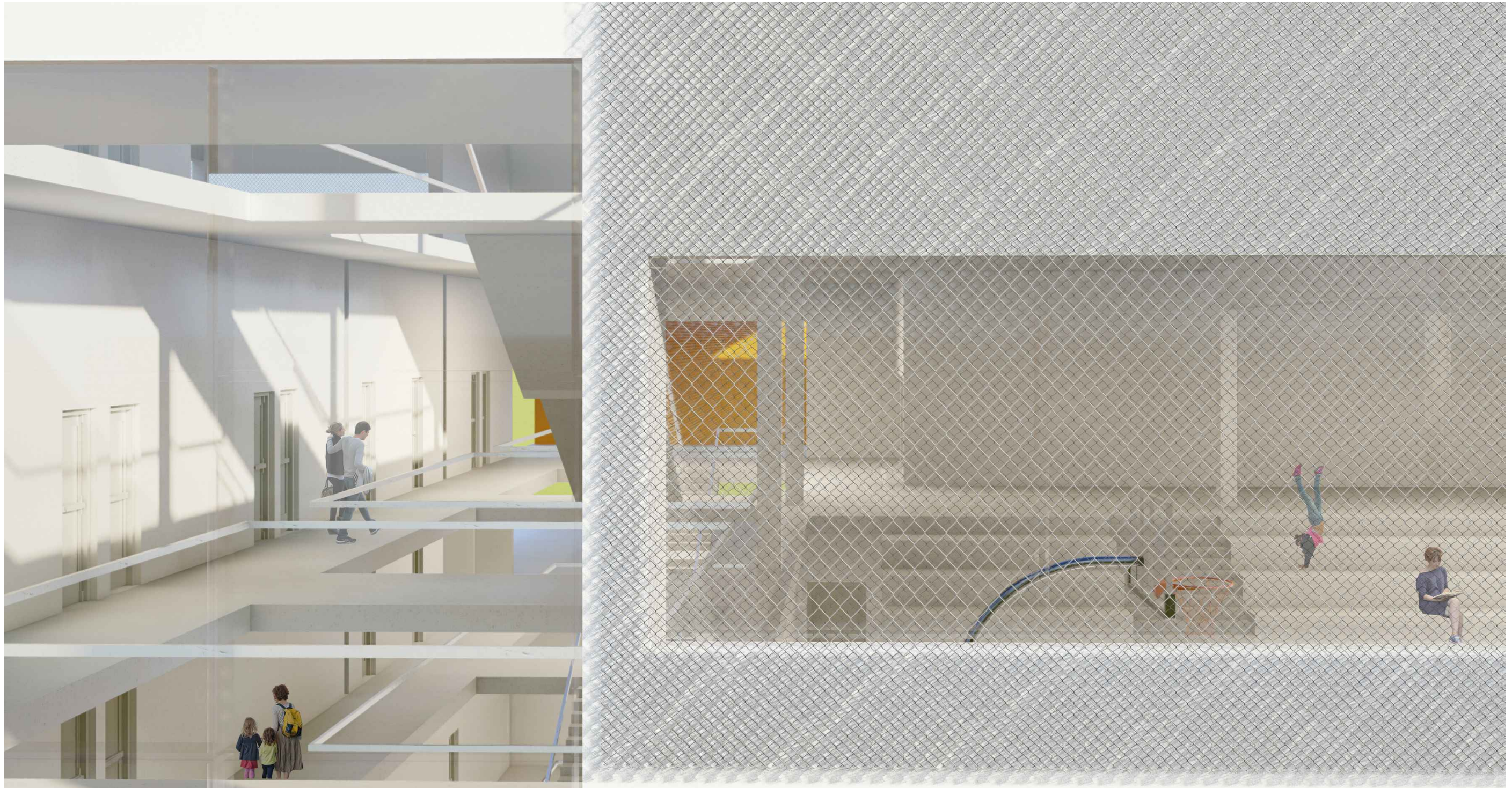

Zahvale

Mentoru prof. art. **Anti Kuzmaniću** na ukazanom povjerenju i predanoj pomoći pri izradi diplomskog rada.

Komentorici doc. dr. sc. **Ani Grgić** na svim korisnim savjetima i pomoći tokom istraživanja i razrade teme rada.

Konzultantici za konstrukciju dr. sc. **Nikolini Živaljić** na usmjeravanju s pitanjima vezanim za konstrukciju, kako ovaj semestar, tako i za ostale projekte.

Hvala i obitelji, prijateljima i kolegama na pruženoj podršci kroz sve godine studiranja.